

Za konec tedna

Sobotna priloga Dela

Naša naravna bogastva

Narava Soške doline znova ogrožena

Pozabljamo na že sprejeta priporočila in sklepe

Iz vsebine:

France Seunig
INFLACIJA - NAŠ IN SVETOVNI PROBLEM

Nevarna miselnost, da malo inflacije ne more škodovati

Dr. Stane Možina

KAKO CIMPREJ DO STREHE NAD GLAVO?

Hišo z vrhom si želi 85 odstotkov anketiranih

POLZEVA POT DO ENAKOPRAVNOSTI JUGO SLOVANSKIH JEZIKOV

Iz naše konzularne službe

LJUDJE V TIGROVIH KLETKAH

Pričevanje o mučenju na azijskem »hudičevem otoku«

Andrej Novak

KAJ JE V NASERJEVI POTNI TORBI?

Po vrtni egiptovskega predsednika iz ZSSR

Miran Suštar

VALOVI OPOZICIJE PLJUSKAJO Z VSEH STRANI

Kdo vse se punta v Španiji

Janez Zadnikar

NE STOJI VSE TRDNO V ŠIBENIKU

Vtisi s treh dni festivala otroka

Miša Gričar

PRVA, DRUGA IN TRETJA KINEMATOGRAFIJA

Kaj je nova v latinskoameričkem filmu

AKTUALEN OPOMIN

Odlomki iz pogovora z bratom Rudolfa Slanskega

Bratko Kreft

SREČANJE Z LENINOM

Odlomek iz romana »Človek mrtvaških lobanj«

Jože Babič

BOGINJO TALIJO BLIŽE ZEMLJI

Razmišljanje gledališkega praktika iz provinc

Antonio Arletti

V SAMOTAH PATAGONIJE

Začetek potovanja iz Hviljenja poklenih levcev

Evgen Jurč

FANTJE KORENJAKI

Slovenci (in ne samo mi), ki so nam pri srcu kulturne vrednote, smo se pred leti (natančneje: leta 1966, ob javnih razpravah o ustreznosti gradnje hidroelektrarne »Trnovo«) odločno postavili po robu poskusom, da bi na račun pridobivanja električne energije žrtvovali naravne dragocenosti Soške doline.

Odločno izražena in do potankosti utemeljena zahteva, da se narava Soške doline nujno ohrani kot nedotakljiva kulturna dedščina našega naroda in hkrati kot nenadomestljiva osnova za smotno turistično gospodarjenje, je takrat doživela uspeh in naletela na uvidevnost tudi pri političnih forumih.

Tako je republiški zbor skupščine SR Slovenije na svoji 36. seji dne 30. junija 1966 projekt HE Trnovo odločno odklonil z naslednjo utemeljitvijo odbora za urbanizem; stanovanjsko gradnjo in komunalne zadeve:

»Glavna ovira za gospodarski razvoj v naši republiki je predvsem pomanjkanje električne energije nasproti in ne samo količine. Reševanje primanjkljaja električne energije je treba obravnavati kompleksno. Zato bi bilo treba pripraviti take rešitve, ki ne bi upoštevale samo današnjega stanja, temveč tudi bodoče potrebe. Pri tem bi bilo zlasti pomembno upoštevati, predlagati in razpravljati tudi o drugih virih »energije (plin, premog, atomske centrale itd.), ne samo o klasičnih. Šele tak predlog bi omogočil pravilno oceno in odločitev o tem, kako se posamezni investicijski projekti vključujejo v reševanje primanjkljaja električne energije.

Z gradnjo HE Trnovo, ki je projektirana predvsem za proizvodnjo visoko kvaliteten konične in vršne energije, tega primanjkljaja ne bo mogoče odpraviti. Zato so bili člani odbora mnenja, da je treba čimprej sprejeti srednjeročni plan izgradnje energetskih objektov, ki bi upošteval vse možne izvore energije.

Sprememba Zgornje Soške doline ni samo vprašanje lokalnega pomena, temveč daleč presega interese neposredno prizadetih občanov. Akumulacijska jezera v taki nadmorski višini, kot je predvideno jezero pri Bovcu, imajo vpliv na različna področja in terjajo preusmeritev gospodarskega razvoja vse pokrajine.

Z realizacijo HE Trnovo bi dokončno spremenili sedanjo podobo Soške doline, ki je po svojih etnografskih, geografskih in pokrajinskih vrednotah edinstven predel slovenskega alpskega sveta.

Člani odbora sodijo, da električna energija, ki bi jo pridobili z gradnjo te centrale, ne odtehta negativnih posledic, ki bi jo utrpel izgled krajine, turizem itd.

Člani odbora so bili mnenja, da bi bilo treba bolj načrtno in hitreje razvijati turizem v Posočju. Z investicijskim vlaganjem v turistične objekte v Zgornjo Soško dolino bi lahko dosegli hitre in ugodne gospodarske učinke. Načrtna usmeritev investicijskih naložb v turizem pa bi ustvarila tudi realno osnovo za zaposlitev tamkajšnjega prebivalstva.

Odbor ugotavlja, da vse večji posegi v prostor nujno povzročajo, da se križajo interese posameznih panog. Razprava o HE Trnovo je odkrila, da kakšnih nasprotij lahko pride, če niso usklajene želje in zahteve vseh prizadetih področij in interesentov. Vse bolj se kaže potreba po republiških predpisih, ki bi uskladili osnovne pogoje za gradnjo takih in podobnih objektov, kot je HE Trnovo, ki bistveno posegajo v prostor in prirodni ambiant. Zato naj pristojni organi čimprej pripravijo predlog zakona o varstvu narave... »

Nedvomno smo Slovenci s to akcijo, ki je dobila vso družbenopolitično podporo, dosegli pomemben daljnoročni uspeh. Ta je odmeval celó daleč preko meja naše ožje domovine. Mirno lahko trdimo, da takih osveženih kulturnih naravovarstvenih akcij, ki bi doživele takšno družbenopolitično razumevanje, tudi v drugih deželah ni veliko. Zato smo toliko bolj prizadeti, ko kaže, da bi utegnili biti vsi dosedanji napori za ohranitev narave Soške doline zaman.

Nova grožnja: HE Kobarid

Ugotoviti namreč moramo, da so v ob dobju od sprejetja navedenih stališč in sklepov do današnje načrtovalci izkoriščanja vodne energije Soče — tj. Soške elektrarne — kar naprej razvijali svoje načrte o energetski izrabi soških vod. Prvotni načrt za HE Trnovo s veliko vodno akumulacijo v Bovški kotlini in spetjavo soških vod po predoru pod Polovnikom do strojnice pri vasi Trnovo so namreč še dopolnili s novim hidroenergetskim objektom, ki bi segal od vasi Trnovo do Kobarida.

Nihajoča vodna akumulacija po tem, najnovejšem projektu, ki nosi naslov »HE Kobarid«, bi krajinsko popolnoma uničila danes edinstveno lepih kanjon reke Soče. Prav ta kanjon pa je v tem odseku, dolgem pet kilometrov, krajinsko bogostni od znamenitega kanjona reke Tare v Črni gori, ki ga uvrščajo med najlepše na svetu.

Po tem načrtu bi tudi Soča od Kobarida do Tolmina, se pravi v dolžini nadaljnjih 15 kilometrov, prenehala biti po Gregorčiču toliko opevani biser naše domovine. Zaradi predvidenega obratovanja elektrarne kot naravne pravice za proizvodnjo t. i. variabilne energije (kar pomeni, da bi elektrarne v obdobjih

največje potrebnje električne energije in ob nenadni potrebah, npr. ob okvarah drugih elektrarn ali električnega omrežja, obratovala s polno močjo), bi prihajalo do takega nihanja vodne gladine v akumulacijskem bazenu in do takega stanja voda v strugi pod zamišljeno pregrado (visoko več kot 65 m), da si posledice tega kaj zlahka zamislimo.

Ker ima celotna naprava tudi uradno predviden talni izpust, namenjen za izpraznjevanje akumulacije, je lahko tudi nestrokovnjaku jasno, da bi v primeru, če bi se elektrarna res zgradila, bolj ali manj pogosto, vendar povsem zagotovo gledali tudi prazno, strahotno blatno in opustošeno dolino Soče. Pri tem pa pomislimo, da tik nad predvideno zavezljivo poteka po vsej dolžini akumulacije (5 km) naša najlepša turistična krožna cesta okoli Julijskih Alp, ki je v tem odseku hkrati tudi mednarodna turistična tranzitna cesta, saj vodi iz Avstrije in Italije prek Predela (ali Vršiča) na morje in nasprotno.

Ze ob tej preprosti ugotovitvi nas še tako »iskrenok« prepričevanje načrtovalcev elektrarne, češ da bi po njihovih računih ne bilo niti koristno niti pametno zniževati gladino akumulirane vode v glavnem izpod 10 m (!) ali celo manj kot osamok 2m, ne more preslepiti. Kruto dejstvo je namreč, da bi takša naprava obratovala, kot bi naredila trenutne koristi ožega ali širšega elektroindustrijskega, ne pa po splošnih željah sedanjih načrtovalcev in zagovornikov tega projekta.

Naj postane Soča le blatno korito?

Da bo tudi širši javnosti jasno, kako je z novo »lepoto«, ki bi jo po laičnih zagotovilih zagovornikov elektrarne dobila Soška dolina z akumulacijo, je treba povedati, da se bodo zelo verjetno že ob najmanjšem nihanju gladine zajezene vode podirala nestabilna pobočja pod Polovnikom, saj so nekada na tem mestu že grmela in zasipala dolino Soče. Tako se bo še bolj drastično povečal videz opustošenosti in nepravilnosti, do kakršne prihaja ob stiku vode z bregom, kar lahko opazujemo že pri neprimer-no manjših zajezitvah, ki so bile doslej izvršene v Sloveniji.

Temeljite strokovne ocene* tudi docela zanikajo možnost, da bi vodna gladina take akumulacije bila primerna za kvalitetno turistično-rekreacijsko uporabo, in to predvsem zaradi prostorske utesenosti plazovitih in zablatenih ter skoraj nedostopnih bregov, kakor tudi zaradi velikega nihanja vodne gladine in izredno mrzle vode.

Navzdol ob Soči, od Kobarida do Tolmina, se Soška dolina močno razširi in se reka vije po prodiščih. V času, ko bi elektrarna nabirala moči za polno obratovanje v »konicah«, tj. prav v istem času, ko bi tudi t. i. delovni ljudje s družinami imeli čas za oddih ob Soči (saj se menda nihče ne bi hotel odreči osvežitvi ob soških vodah, če se še napoti v Posočje?), bi struga Soče pod pregrado popolnoma opustela. Še tisto malo, kar bi milostno spustili čez oziroma pregrado ali pa bi jim skoznjehote ušlo, bi se zanesljivo skrilo med soški prod. Če bi do gradnje elektrarne le prišlo, bi se v strugi morda ohranil še kak tolmunček, kamor bi se zatekle slavne soške postvi-velikanke, vendar, žal, najbrž le prvi in zadnji.

Treba je povedati, da bi bila Soča pod pregrado v razdalji 15 km smrtno nevarna kljub temu, da bi na to verjetno opozarjale posebne table. S pitiskom na gumb bi se namreč ob kakršnemkoli času sprožili s pregrade pri Kobaridu zadosti velik val, da odplakne vsakega neprevidnega, ki bi se znašel v poplavnem obločju struge. Modelček takega tragičnega stanja imamo pod Zbiljami na Savi.

Je Soča edini elektroenergetski vir?

Soča, ta enkratni naravni čudež Evrope, bi z gradnjo HE Kobarid odpisali s seznama naravnih lepote in turistično-rekreacijskih področij kar v dolžini 20 km, hkrati

pa bi s tem verjetno utrlj pot tudi za izvedbo ostalih elektro-načrtov o izrabi Soče, torej tudi za gradnjo prošule HE Trnovo, na Bovškem.

Kar bi po vsem tem ostalo od Soče, bi bil le bolj ali manj skromen potoček, ki naj pač teče po dolini Trente.

O energetski vrednosti Soče v primerjavi z drugimi vodami in drugimi energetskimi viri naj sodijo za to usposobljeni strokovnjaki. Toda tudi kot laki na tem področju lahko ugotovimo dejstvo, da je vodne energije v Sloveniji glede na potrebe zelo malo. In brez pretiravanja lahko izjavimo, da smo tik pred dokončnim izčrpanjem vseh racionalnih možnosti izrabe vodne energije. Energetika mora torej nujno iskati druge vire energije in jih je na srečo tudi naša.

Dosedanja raziskava in naša prizadevanja na tem področju so pokazala, da obstaja ne samo slovenski, temveč mnogokjer širok interes za ohranitev naravnih vrednot Posočja. Gre namreč za enega najlepših, najmarkantnejših predelov vse Jugoslavije, vrh tega pa za področje, ki je v Srednji Evropi in je tudi tesno povezano s podobnimi področji Italije in Avstrije. Prav tako gre za kompleksno vprašanje, ki ni le kulturno, ampak tudi etično-moralno, za vprašanje, ki globoko po-sega v naše pojmovanje socialističnega humanizma, kot ga pojmujemo danes zato gre tudi za vprašanje, katerega takšno ali drugačno reševanje sega izven meja Slovenije in Jugoslavije.

Pri reševanju tega vprašanja vemo, da smo se zavestno in s polno odgovornostjo do realnosti odločili za kompromisno rešitev, ki je pač v tem, da je za vsako ceno treba ohraniti le najvrednejše med vrednim. To pa pomeni, da naj bi na večini prostora Slovenije dopuščali le zares smiselne in vsestransko utemeljene posege ter za nas in bodoče rodove ohranili najvrednejša naravna območja nespremenjena v svojih osnovnih naravnih elementih. Mednje sodi na prvem mestu »živa« voda.

Če se želimo prišteti med kulturne in humane družbe, tedaj ne smemo iz naših ustvarjalnih hotenj izbrisati etike in estetike. Ko se borimo za vse večje materialno blagostanje, bi ne smeli pozabljati, da je to le sredstvo za doseg višjih, humanih ciljev (da ne bo pomote: ne idealističnih!). Naravnost tragično bi bilo, če bi na določenih stopnjah materialistične epohe, včasih brezglavem pehanju za materialni standard, uničili osnovne vrednote, med katere sodi prav Soča kot ena redkih ohranjenih alpskih rek.

Poleg tega se peshamo še za turizem in rekreacijo, ki nam k sreči lahko pomaga v nesrečni dilemi: ali spremeniti Sočo v KWh ali pa jo ohraniti zaradi njenih naravnih, rekreacijskih in estetskih vrednot.

Turizem in rekreacija kot nerazdružna sopolniska združajeta oba konfliktna vidika, ki smo ju obravnavali spredaj: prvi vidik je globoko v sferi materialnih osnov, čiste gospodarske sračunice, drugi pa že kar vi-

soko v »nadgradnjo«, kot eden najlepših in najprijetnejših življenjskih ciljev. Brez dvoma pa je v največjem interesu turizma, da se v naši deželi ohranijo naravni pogoji za duševno in telesno sprostitve — rekreacijo, saj bi si drugače odžagal vejo, na kateri sedi.

Zato ob razumnem obravnavanju in izvajanju turizem nikakor ne prihaja v nasprotje z načeli varstva narave (seveda s pogojem, da se turizem ne vede kot slon v trgovini s porcelanom, kar se, žal, tudi dogaja).

Naravno bogastvo, lepote in rekreacijske možnosti Posočja pa nudijo osnovne pogoje da je prav to področje naše ožje domovine lahko v središču razvijanja turizma v Sloveniji.

Neprepričljivi „ščiti“

Lepih in obsežnih načrtov za razvoj turizma, ki so dozoreli v zadnjih letih, doslej v Posočju sploh še niso pričeli uredničevati. Če bi jih, bi imeli danes v Posočju mnogo manj takih, ki zagovarjajo gradnjo elektrarne. Tako pa ljudje v Soški dolini preprosto modroujejo: »Doselej nam ne takšna ne drugačna oblast ni pomagala bistveno izboljšati gospodarsko stanje. Pred leti so nam obljubili pomoč za gradnjo mnogo obetajočega turističnega gospodarstva, kar naj bi bilo nadomestilo za odklonjeno gradnjo elektrarne HE Trnovo, ki bi uničila naše največje naravne lepote. A temu bi naše lepote varovali za meščane! Četudi vemo, da bi nam elektrarna nudila le nekaj novih, bolje pla-danih delovnih mest, se ji tokrat ne misli-mo odreči...«

Morda je največji vzrok takšnega mo-drovanja, ki je hkrati resignacija in punj, v tem, ker prebivalci Posočja vse do danes niso dobili na ustreznih odločujočih mestih toliko objubiljene in pričakovane podpore. Del krivde pa se gotovo lahko pripíše tudi poslovni nespretnosti ali pa celo nespo-sobnosti ali neznanju, da bi s skromnejšimi sredstvi vsaj začeli gospodarsko izkoriščati naše naravno bogastvo v Posočju, polno krajinskih lepote in ugodnega podnebja.

Nevarnost krajinskega uničenja velikega dela Soške doline je torej znova pred duri, čeprav skrita za raznovrstnimi ščiti. Med temi je zlasti stopilo v ospredje sklicevanje in rezultate optimizacije elektroener-getskega sistema SR Slovenije do leta 1975, orientacijsko do leta 1980, ki jih je pripra-

vilo Poslovno združenje energetike SRS. »Optimizacija« namreč daje prednost nuklearni elektrarni, pa tudi hidroelektrarnam na Soči.

S pomočjo elektronskih računalnikov so res ugotovili trenutno »najcennejšo« varianto pridobivanja električne energije. Toda ta suhi kriterij elektroekonomike, ki je sam za sebe gotovo vreden spoštovanja, ima v našem primeru majhno napako: med stroške gradnje ni vključena cena uničenih naravnih lepote (ali pa jih niso vključili prav zato, ker so neprecenljive?), niti ni vključena cena (kdo bi jo lahko izračunal?) hu-dó oslabljenih turistično-gospodarskih mož-nosti zaradi hidroenergetskega razvrednote-nja prvotnega turistično-rekreacijskega okolja...

Ob koncu tega zapisa naj se povrnemo k že citiranemu priporočilu republiške skupščine ob zaključku afere HE Trnovo. Po tem priporočilu naj se v Posočju postavi na prvo mesto zaštita narave in turistično gospodarstvo! Ker pa vse od junija 1968, ko so navedeno priporočilo sprejeli v našem najvišjem samoupravnem organu, še vedno ni prišlo do zakonskega akta, s katerim bi se zavarovale tudi neprecenljive in nenado-mestljive naravne lepote Posočja, zaključuj-mo ta prispevek z javnim pozivom:

Zaščita narave v Posočju naj se nemu-doma izakoni s pomočjo že sprejetega zakona o varstvu narave! Predlogi za naravo-varstvene ukrepe in za turistični razvoj so že izdelani ter čakajo samo še na razpravo in na potrditev republiških organov. Le tako bomo enkrat za vselej odpravili mož-nost, da bi se znova pojavile soške in po-dobne hidroenergetske afere, ki ne ogrožajo le naših naravnih lepote, ampak posegajo tudi v sfero naše zavesti o pravilnosti ali zgrešenosti naše poti v socialistični huma-nizem.

Lepote Soče ne moremo nadomestiti, za-to se ji ne želimo odreči! Lahko pa se od-rečemo elektrarni na Soči in jo lahko tudi nadomestimo.

Naša samoupravna družba je znova pred hudim izpitom. Ga bo opravila, kakor bi se spodobilo?

MARJAN DEBELAK

*Strokovno se s problematiko celovitega urba-nističnega programiranja in urejanja prostora v Posočju ukvarja že vrsto let predvsem Urbanistični inštitut SR Slovenije, ki je v tem času izdelal po-leg celotne osnovne urbanistične dokumentacije za območje občine Tolmin (urbanistični program in urbanistične načrte) še zelo pomembne študije o razvoju Posočja, kot so: Zimski turizem v Slo-veniji, Urbanistični program in načrt za Alpski turistični center, Bovec, Prostorski načrt Julijskih Alp; v teku pa je delo na projektu Gornji Jadrán, pri katerem je inštitut nosilec za območje Slove-nije in je pri tem vključen v akcijo Združenih na-rodov.

Največ izkušenj s področju akumulacijskih elek-trarn pa si je inštitut pridobil ob aferi HE Trnovo, ko je opravil vrsto obsežnih in vsestranskih urba-nističnih raziskav o posledicah takega neodgo-vojnega posega v prostor.

POGLED NA OBMOČJE SOČE, KJER NAJ BI BILA PREDVIDENA AKUMULACIJA HE KOBARID

Foto: Milan Orožen - Adamič

Monetarne zadeve

Inflacija - naš in svetovni problem

Nevarna miselnost, da malo inflacije ne more škodovati

Ne samo pri nas temveč tudi v mnogih drugih državah, razvitih in nerazvitih, širom po svetu je boj proti inflaciji osrednja tema razprav in razmišljanj ekonomistov in državnikov...

Londonске teze so imele v prvi dobi velik vpliv tudi na monetarno politiko drugih držav, kjer so mislili, da ne morejo imeti pomislekov proti skromni denarni emisiji...

Teorije Keynesa in njegovih naslednikov so imele velik vpliv na monetarno politiko ZDA. Ameriškim finančnikom je šlo v račun, da lahko z zmanjšanimi argumenti opravijo svojo inflacijsko politiko...

Ugledni ameriški in evropski monetarni teoretiki sicer po viden niso zagovarjali Keynesove misli o podrejenem pomenu velikosti denarnega obtoka...

V svoji kritiki poudarja Friedman, da je inflacija primarno denarni fenomen. Med drugim navaja, da je količina denarja v ZDA zadnja leta narasla za 6, 7 in celo do 8 odstotkov letno...

Dolgoletni predsednik zahodnonemške Bundesbanke Karl Blessing, ki je mnogo pripomoček za vse zahodnonemške märke postale ena imena nezadovoljnega sveta...

FRANCE SEUNIG

njeni izrek vključuje zahtevo, da mora ostati nespremenjena tudi kupna moč marke. Če cene narastejo, je namreč očitljiva varčevalna, ker je po določeni dobi njegov prihranek zaradi manjše kupne moči denarja manj vreden...

Ce se morajo tudi v ZR Nemčiji kljub močnemu pritisku revaloracije na cene nadalje bojevati proti naraščanju cen, je to pripisati okolišnici, da visoka gospodarska konjunktura pospešuje naraščanje cen...

Pri nas kakor tudi po svetu je močno razširjena zlasti iluzija, da je z umerjeno inflacija, oziroma z denarnimi in kreditnimi injekcijami mogoče trajno zagotoviti hitrejši gospodarski razvoj...

Med predlogi in ukrepi za stabilizacijo, o katerih razpravlja zvezna skupščina, je svet drugostanji ustanovitve monetarnega sveta Jugoslavije kot posebnega strokovnega telesa federacije z nalogo, da samoiniciativno obravnava in proučuje kreditno monetarno politiko...

FRANCE SEUNIG

Namesto pisma mojemu poslancu

Odkar pišem mojemu poslancu, sem v treh ali štiri letih samo dokrat dobil odgovor na svoje pisanje: prvič, ko sem se dotaknil socialnega zavarovanja...

Pismo dr. Franceta Jenka, zavarovana z napako in zavarovalnega sodelavca na področju avtomobilskega zavarovanja, objavljeno v prejšnji sobotni številki Dela me je tako vzpodbudilo, da pri priti pišem odgovor...

Takoj povem, da nisem nasprotnik poslovnosti ne načelno ne konkretno. Tudi proti poslovnosti zavarovalnic nisem. Bredke izkušnje nam vevajo le previdnost, kajti v imenu poslovnosti uspešno opravljenemu tvevanju početa, ki jih noben poslovnik tega sveta ne bi prenehal...

Med predlogi in ukrepi za stabilizacijo, o katerih razpravlja zvezna skupščina, je svet drugostanji ustanovitve monetarnega sveta Jugoslavije kot posebnega strokovnega telesa federacije z nalogo, da samoiniciativno obravnava in proučuje kreditno monetarno politiko...

FRANCE SEUNIG

Gradnja stanovanj

Kako čimprej do strehe nad glavo?

Več kot polovica anketiranih nima ustreznega stanovanja - 85% anketiranih si želi hišo z vrtom

Pomanjkanje stanovanj je vsesplošen pojav, nikjer, ne pri nas, ne drugod po svetu, jih nimajo dovolj. Vendar v nekaterih deželah, npr. zapadnoevropskih le uspešneje rešujejo to problematiko...

Eden glavnih varovkov je prav gotovo pomanjkanje finančnih sredstev. Da bi se nabralo čimveč denarja, je svoj čas isel svezni predpis, po katerem morajo vse delovne organizacije odvajati 4 odstotke bruto osebnih dohodkov svojih delavcev...

Drug vir finančnih sredstev za gradnjo stanovanj naj bi bile tako imenovane ekonomske stanarine. V resoluciji iz leta 1965 je bilo rečeno, da naj bi bila stanarina eden izmed glavnih virov financiranja stanovanjskega gospodarstva...

To se pravi, da so vsi nosilci stanovanjske pravice deležni subvencije pri stanarini ne glede na višino osebnega dohodka...

na število družinskih članov in podobne kriterije. Sistem takega linearnega subvencioniranja omogoča osebam z višjimi dohodki, da lastna sredstva usmerjajo drugam...

Nit čudnega, takšni zaključki so lahko narejeni le z strani ljudh, ki še imajo družbene stanovanj, in ki šele zadržati benefite, ki jih uživajo. Če bi obveljala taka koncepta, potem bi se naprej ugotovljala in nenehno pomanjkanje stanovanj...

Delovna skupina, ki je sestavljala zgoraj omenjeno Resolucijo o nadaljnji stanovanjski gradnji, je to neizključno zapazila in pravilno postavlja naslednjo misel: Najdaljši razvoj stanovanjskega gospodarstva mora uveljaviti stanovanje kot blago individualne potrebe...

so resnično potrebni družbene pomoči, npr. mlačna, upokojevalni, invalidne osebe idr. Za te namene naj bi bil organiziran solidarnostni sklad, kjer naj bi evidenco o celotno slovensko populacijo...

Se vedno pa obstoji generalno vprašanje, kako in to v čim krajšem času zadovoljiti potrebe občanov po stanovanjih. To vprašanje je še toliko bolj aktualno, ker so te potrebe ne manjše, ampak čedalje večje...

Iz raziskave: Anketa - Slovensko javno mnenje 1968 (Center za javno mnenje pri VSSPN Ljubljana) povzemanoma, da nima ustreznega stanovanja več kot polovica vseh anketiranih. Kar je bil to reprezentativen vzorec, lahko to posplošimo za celotno slovensko populacijo...

Na osnovi gornjih podatkov in izražnih težav ter ob dejstvu, da manjka stanovanj je lahko razumljivo, zakaj se je v zadnjih letih tako razmahnila privatna, tj. individualna gradnja, bodisi legalna ali nelegalna (ozna gradnja). Vendar bi bilo na skrajnem mnenju, da individualna, predvsem malomno, na očno gradnjo, svira grobi in težaven po bgu iz stolpnih in blokov v privatne hišice...

Za nekatero občano pa so svveda tudi stanovanja v stolpnih, čeprav o brobu mesta, še vedno predraga. Taki si iščejo možnosti osebnega nakupa zemljišča in postopno gradnjo ter opreme stanovanj. Iz se zgoraj omenjene raziskave javnega mnenja zaključujemo - na razpolago so ustrezni podatki - da sta za nelegalno individualno gradnjo v glavnem dva vzroka, in sicer: več kot tretjina anketiranih izjav...

lja, da je treba iskati vzrok v počasnem razvoju vlog pri občinah, ki velkokrat zavlačujejo reševanje zaradi neurejenih urbanističnih planov ipd., približno tretjina jih pa tudi izjavlja, da so komunalni pri spevki in druge dejave previseke in da zaradi tega občani poskušajo najti cenejši način gradnje...

Kaj bi bilo treba napraviti, da bi pospešili in smotrno urejali stanovanjsko izgradnjo? Če sumiramo zgoraj našeta razglabljanja bi rekli naslednje: Prvič, še vnaprej bi bilo potrebno graditi najemniška stanovanja, dražja in cenejša, to se pravi ne samo večja in manjša, ampak tudi z večjo ali manjšo stopnjo stanovanjske opremljenosti...

Drugo, pospešiti bi bilo treba gradnjo stanovanj na trg. Kupci se intenzivno tako za bolj komfortna stanovanja kot cenejša, pa tudi za montažne hišice. Čudno je, da po vsem svetu, vključno ZDA in Švedski, deželj z najvišjim standardom, poznajo in dovoljujejo sistem gradnje montažnih hiš, pri nas pa to ovirajo, češ da to ni v skladu s standardi. Vprašanje je, ali je res potrebno, da vsi stanujejo v betonskih zgradbah...

Treje, individualna gradnja bi najbrž po številu v budoče najmočnejša, saj že sedaj dosega 50 odstotkov od skupno zgrajenih stanovanj. Če bi zasebni graditelji uživali podobne ugodnosti kot drugi, to se pravi dobivali kredite, ustrezne informacije, imeli enako prioriteto pri gradbenem materialu itd., bi bila stanovanjska stiska ka hitro omiljena. V večji meri bi se sprostil tudi sedaj zasebna stanovanja. Namesto proklamirane skrbni družbeni tu raje vključili še skrb občana pri reševanju njegovega stanovanjskega problema...

DR. STANE MOZINA

Prilago podprtjenj MILAN MAVER

Advertisement for 'NAS DOM ODSLEJ 72 STRANI PRILOGA hobby' featuring a stylized house graphic and text.

Južni Vietnam

Ljudje v tigrovih kletkah

Člana ameriškega kongresa Hawkins in Anderson obiskala zloglasne zapore

Kalifornijski član ameriškega kongresa, republikanec Augustus Hawkins je izjavil v Washingtonu, da je ogorčen zaradi razmer, ki so v temnih političnih zapornikov na južnovietnamskem otoku Kon Son...

točami: politične zapornike, ki so bili prepeljani v Kon Son sredi sodnega procesa in sivek okovan v majhnih kletkah, dokler niso bili povsem paralizirani...

»Videl sem najstrašnejše prizore v svojem življenju,« je pripovedoval novinarjem Augustus Hawkins. »Metnike so pustili umirati od gladi, pogosto tudi brez vode, tako da so pili lastni urin. Posode s živim sponom so bile nad strogovimi kletkami in čuvrji so ga metali v kletko, kadarkoli so slišali proteste političnih zapornikov...«

Zapornikov je približno 10.000

Don Luce, ki je kot vodilni spremljal ameriška kongresmena na zloglasnem otoku, je pozneje pripovedoval novinarjem v Saigonu, da je na Kon Sonu približno 10.000 političnih zapornikov, medtem ko je v strogovih kletkah 500 jetnikov...

da bi iskali čast tudi ameriški zastavi. Seveda ta človek ni pojasnil, kot je zapisal pariski »Le Monde«, zakaj so med političnimi zaporniki tudi petnajstletne deklice in osemdesetletne starke...

William Anderson je komentiral svojo misljo v Saigonu s besedami: »Zares ne vem, ali so bili ti ljudje vsi komunisti, ko so bili ujeti, toda zavedam se, da bodo zanesljivo komunisti, ko bodo odhajali s Kon Sonom...«

Res pa je tudi, da so ameriški senatorji takoj zahtevali podrobno preiskavo o zaporniškem režimu na Kon Sonu, medtem ko sta ameriška senatorja Charles Goodell in Edward Kennedy opozorila Nixonovo administracijo: prvi je zahteval, da se predsednik ZDA omeji ob takšne prakse, medtem ko je drugi opozoril na nevarno dvoličnost Seveda je v takšnem razpoloženju v ameriškem senatu in kongresu zabudilo zgražanje poročilo Montgomeryjeve komisije...

Portret tedna

Thor Heyerdahl

»Barbados, 12. julija 1970. Norveška parusna ladja Ra-II, ki je spustila maroško luko Safi 17. maja letos, je danes pristala na obali otoka Barbadosa, potem ko je preplula 6300 kilometrov dolgo pot preko Atlantika...«

»Gornji radiogram je norveški znanstvenik in pustolovec Thor Heyerdahl poslal omenjenega dne okrog devetnajste ure po srednjemorskem času...«

Na obrežju v Bridgetownu, glavnem mestu samostojnega otoka Barbadosa, je osmerica pogumnih stopenj, po rdeči preprogi med bobnenjem godbe na pihala in vzklikanjem množice, Heyerdahl se je prvi rokaval s barbadoskim ministrom predsednikom Ervrom Barrovom...

Medtem ko se je parusna ladja Ra-I pred dobrim letom potopila še predno se zplula v karibske vode (moryeplovce so rekli), pa je drugi poskus — s Ra-II — uspel. Hudo poškodovano ladjo, ki je imela smlajeno krmilo in so jo sadnje tedne premetavali neumni viharji ter jo bical neusmiljeni tropski nalivi, so že deset kilometrov pred Barbadosom sprejeli roji jaht in motornih čolnov, ter ji pomagali, da je hitreje priplula do obale...

Skoraj ni treba dvomiti, kje bo Ra-II posledično vrgla svoje sidro! Na najhujšem otočku tik pri norveški prestolnici je majhen muzej, kjer se na improviziranih plastičnih valovih ziblje slavni — pravi — splev Kon-Tiki, tisti, s katerim je Thor Heyerdahl leta 1947 preplul Tih ocean med Andi in otočjem Tuzant...

Na istem norveškem otočku je tudi muzej, v katerem so razstavljene odkopane vikinške ladje, prav tiste, s katerimi so predniki Norvežanov pluli do Britanije, Islandije in Groenlanda ter do obal Severne Amerike...

Med Vikingom Leifom Eriksonom in Norvežanom Thorom Heyerdahlom je razlika predvsem v tem, da sta živela v različnih dobah. Oba sta plula po svetovnih morjih pod zastavo iste domovine, oboje sta, kakorkoli vzeto, odkrila Ameriko...

Thor Heyerdahlu je danes petinpetdeset let. Rodil se je nekaj desetletij kilometrov južno od Osla v majnem silkovitem mestecu Larvik. Bil je očeti Thoru in materi Alison edini sin. »Sodni vpliv na sinovo življenjsko orientacijo je imela mati. Bila je upravnica lokalnega muzeja. Njen konjček: »Življenje in narave preprostitih ljudstev. Ze v gimnazijah letih je imel Thor v eni izmed sob majhne hišice ob morju zasebn amaterski geološki muzej...«

Na univerzi v Oslu je diplomiral iz zoologije in zemljepisja. Kot član prave ekspedicije se izkaže prvič, ko sodeluje pri raziskavah živalstva na otočju Marchesi v Južnem Pacifiku. Takrat zati v njen misel, ki je bila nasprotna vsem tedanjem trditvam: »Kaj pa če so ljudje naselili tihomorske otoke z ameriške in ne z azijske strani?«

Ko se vrne na Norveško, se loti vseh knjig, ki kakorkoli obravnavajo Polinezijo. Pod kanadsko zastavo stopi leta 1941 in leti nad Hitlerja. Po koncu vojne se vrne na delo. Pod znakom znanosti in pustolovščine leta 1947 njegov splav sto in en dan pluje po nemirnem Tihem morju iz Peruja do otoka Rarotonga...

Naslednje leto napiše o tem potovanju knjigo, ki je postala cenjen bestseller — ne le pri pustolovčin željni mladini — temveč je s zanimanjem sprejeta tudi v znanstvenih krogih. Čeprav ni ničesar dokazal, pa je vendar sodre pri močnejši, da so tudi Inki, oziroma se njihovi predniki, pluli čez veliki ocean na tihomorske otoke...

Šest let po tem podvigu raziskuje otočje Galapagos in dokazuje da so do njih pluli Inki kakor tudi njihovi predniki. Petinpetdeseta in šestinpetdeseta leta razburi svet s odkritji gigantskih skulptur na velikonočnih otokih, o čemer napiše drugo knjigo, ki tudi postane bestseller — »Aku-Aku...«

Čredno je Thor Heyerdahl s Ra-I odinil čez Atlantik, je dejal, da ga neumnost serbijske vprašanja o odnosih med Starim in Novim svetom. Kdo je odkril Ameriko? Nedvomno neko nomadsko — eskimsko, indijansko ali mongoloidno — pleme, ki je sprplavalo čez Beringsov preliv iz Sibirije. Toda tisti ljudje niso s seboj v Ameriko prinesli ničesar, kar bi lahko imenovali kulturna dediščina...

Medtem ko Američan Armstrong stoa po Lani pa se še vedno ne ve nastanok, kdo je pravezprav — ga ta svet — odkril Ameriko Odkritje je očitno odvisno od nazaj. Kajto odkritje bo našo? Izgubljeni, kajal budoumnik slovesnih tokov vrtednju v svojih strugah se mnogo nenasnik in presenečenj...

Skrivnostna in zanimiva pustolovščina se nadaljuje. Thor Heyerdahl je eden izmed najpogumnejših rusiteljev ustaljenih resnic. Znanstvenik in pustolovec. Trume znanstvenikov so še na delu, da bi ovrgli, ali da bi potrdili njegovo trditve: »Egipčani so posnali Ameriko, Evropa je vedela, na svet svet tisolet let pred Leifom Eriksonom in Kristofom Kolumbom.« DRAGO KRALJ

STROGO ZASTRAZEN VHOD. Taborišče številka 4 na Kon Sonu

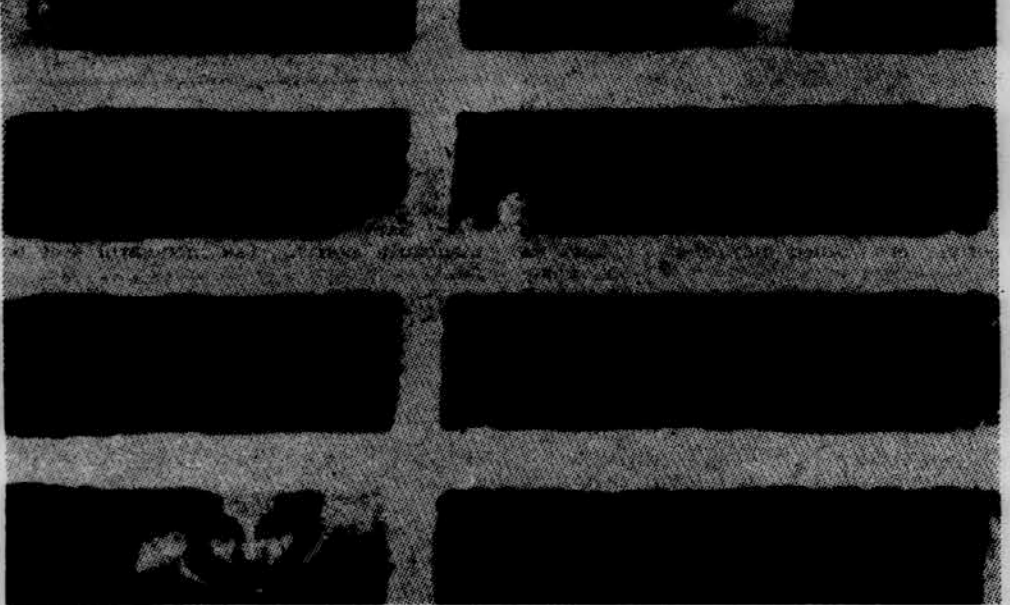
Kon Son, ki je oddaljen od Saigona 220 kilometrov, je letoviški center s čudoviti prizori na Južnem kitajskem morju, toda v svetu znan predvsem s imenom Palo Kon-jena za časa francoskega kolonializma. To je otok, ki je seveda skrbno zastražen, njegove plaže pa so dostopne samo predsedniku Nguyen Van Thieu in njegovim pajdašem...

rala zaradi nečloveškega maltretiranja političnih zapornikov v »tigrovih kletkah«, zapornih, ki so bili zgrajeni leta 1960.

Pot v zloglasno ječo

Augustus Hawkins in William Anderson nista imela lahkega dela, da sta prepričala ameriškega veleposlanika, obemom pa sta na svoji poti v zloglasno ječo Kon Son dobila kot spremljevalca Mika Waltona, glavnega ameriškega svetovnika pri južnovietnamski policiji...

Augustus Hawkins je vtrajal in na svoje oči je videl vse, kar so pripovedovali študentje o zapornih s najbolj nečloveškimi me-

AZIJSKI HUDIČEV OTOK. Tigrove kletke s političnimi zaporniki na otoku Kon Son

Naša konzularna služba

Polževa pot do enakopravnosti jezikov

Pred več kot dvema letoma je Zvezna skupščina sprejela resolucijo o (menda obveznem?) uvajanju vseh jezikov narodov Jugoslavije v zvezno upravo in druge institucije zveznega značaja. Ob drugi obletnici se je morala zvezna vlada ponovno ukvarjati z (ne)uveljavljanjem sprejetih načel...

stopniki tega istega jezika, med katerimi bi se za nekaj mark, frankov ali dolarjev brez težave našlo tudi honorarnega sodelavca in torej tudi praktično rešitev za sicer tako zapleteni problem. Zakaj pošiljati dopise na prevajanje? Mar ne bi sam postopek že v kalj zadušil sicer pozitivno in prirodno akcijo uveljavljanja vseh naših jezikov v službi? In — koliko bi to več stalo? Iz Amerike bi takšna procedura trajala po več mesecev (kurirska pošta verjetno ne obstaja vsak mesec), postopek bi izgubil svoj smisel, propadel pa bi lahko denar (vzemimo na primer postopke okoli dediščine, ki so vezani za določene roke).

Sedma republika

Zunaj naših meja je mimo naše volje nastala naša sedma republika, ki je še danes večja od Črne gore in bo verjetno dohitela po številu prebivalcev Makedonijo in Slovenijo. Če pa k rojakom na delu v Evropi prištevamo še prave izseljenke, gre gotovo za našo največjo republiko.

„Prednost imajo...“

V zadnjih razpisih DSZZ za nove uslužbenice se omenja med drugim pogoj tudi znanje iz jugoslovanskih jezikov, in sicer z dubiozno formulacijo, da imajo pri natečaju prednost tisti kandidati, ki snajo tudi jugoslovanske jezike. Niti v teh natečajih niti v predlogu pravilnika ni najti jasne formulacije, ki bi obvezovala sedanjih in bodočih sestav naše konzularne službe na poznavanje vsaj enega od jugoslovanskih jezikov razen svojega. Izgovorov za takšno neodločnost lahko najdemo in slišimo na tisoče — vsi pa samo podkrivajočo je izjeren dvom v iskreno pripravljenost in voljo sestava in vodstva institucije, da se prilagodi splošnim jugoslovanskim normam.

Zadnje mesece se v DSIP (tudi v Sloveniji) uveljavlja kratica za arhivirano varnosten varianto naziva Državnega sekretariata za zunanje zadeve ali DSZZ) lagodno razpravlja o posebnem samoupravnem aktu, ki naj bi končno rešil to vprašanje o jugoslovanskih jezikih. »Kot da do zdaj nismo v redu delali in se dobro zasmušile, se godrnja ob takšnih diskusijah, ale kaj nam je potrebno vse to prepričati? Ali: »Pa dobro, naj ima vsaka republika svoje ministrstvo!...« Skratka: nevelja.

pose in podobno v vseh jugoslovanskih jezikih. Lepo — toda ali je za to res potreben tako pomemben akt? Mar res ni bilo od leta 1945 do danes že nešteto ustavnih in zakonskih formulacij, ki so ne samo dopuščale, marveč tudi obvezovale uporabo vseh jugoslovanskih jezikov? Dve leti po resoluciji Zvezne skupščine se sigras začneja tam, kjer bi se morala začeti na samem začetku.

V Sloveniji morda najbolje vemo, kako težko je rešiti vprašanje kadrovske zastopljenosti v naši konzularno-diplomatski službi in v seveda ne smemo pričakovati, da bo težavni problem rešil sam Državni sekretariat brez našega sodelovanja. Neresen problem daje svoj pečat tudi formulacijam v pravilniku, ki naj bi se sprejeli. Toda iz najdljiva državnega administracija dopušča tudi takšne postopke: Če neko DK-predstavnostvo na primer res ne bi moglo odgovoriti nekemu državljanu v njegovem materinskem jeziku, potem naj ta konzulist (za konzulista pač gre) pošlje dopis v Beograd na prevajanje, da bi ga lahko (po dveh treh letih, upajmo) vročil stranki, ki pač ne piše v jugoslovanskem jeziku. Prevajali naj bi se uradni dopisi tudi takrat, kadar gre za obveščanje z institucijami doma.

Ob nastopu svoje funkcije je predsednik ZIS dal sicer kritično oceno o kvaliteti obstoječih kadrov v DSZZ (ocenil je, da bi samostojni sekretarji tujih jezikov morali odpasti tretjina njih), ni pa opazil kakšnih resnejših premikov.

Čas bi torej še bil, da se začne skupna jugoslovanska akcija obnavljanja te službe. Kakor hitro bi se je lotile vse republike ob sodelovanju zveze, bi se pokazalo, kako malo mislite je v teh stvareh in kako uspešno se daje tudi ta problem urediti. V duhu največjih sklepov 14. seje CK ZKS, po katerih naj bi se dolgoročna načrtovali kadri za zvezno upravo, bi k stvari morale pristopiti tudi ostale republike, predvsem pa bi bilo treba s skupnim dogovorom pomisliti s pravnih točkah kadrovske in jezikovno dilemo naše konzularne službe.

Pod pritiskom jugoslovanskega javnega mnenja in predvsem našega življa v tujini se je mora tudi konzularna služba počasi prebujati in iskati misterioznih rešitev. Kuj namreč predlog samoupravnega akta dokazuje, gre za vse prej kot pa za resnično voljo, da se problem, in sicer eden najbolj občutljivih problemov jugoslovanske skupnosti narodov sploh, rešuje in reši.

„Po možnosti...“

Zamislimo si, da v zakonu o varnosti prometna na cestah berevno v členu X: »Voznik naj po možnosti ustavi pred rdečo lučjo...« Tam, kjer gre za to, ali se bo nekaj načelno, sres uveljavilo ali ne, tam se puščajo v nekakšnem normativnem, t. j. obveznem predpisu formulacije z vrnjenjem po možnosti. Za kaj gre? Samoupravni akt naj bi predpisan kot obveznost konzularne službe, da pripravi obrazce, na-

Srednji vzhod

Kaj je v Naserjevi popotni torbi

Po vrnitvi egiptovskega predsednika s tritedenskega obiska v Sovjetski zvezi

Predsednik ZAR Abdel Naser se je včeraj vrnil iz Moskve, kjer je bil na obisku od 29. junija, torej skoraj tri tedne. Večino tega časa je prebil v sami prestolnici...

ko preplesti v snagu, da bi se seveda o tem sporazumeli. A ob tem se postavlja vprašanje: kaj naj bi Sovjeti v tem primeru počeli z orožjem, ki so ga nakupili v Egiptu...

Israelci se v tem ozračju počutijo silno neprijetno. Sicer so z zadovoljstvom poslušali predsednika Nixona in njegove svetovalce, ko so ti posegli po ostrim besednjaku...

Israelci se očitno ne bi radi zaleteli ne na to ne na ono stran. Verjetno bi jim najbolj ustrezalo, če bi Arabci ameriški načrt zavrnili, oni pa bi se jim potem spridružili...

ANDREJ NOVAK

DOLGO SEPETANJE: PREDSEDNIK NASER IN PREMIER KOSIGIN

Prehodno obdobje v Španiji

Valovi opozicije pljuskaajo z vseh strani

Puntata se falanga in vojska, meščanska opozicija postavlja zahteve, jezuiti pa bojkotirajo generala svojega reda, ker je obiskal Franco

Osem mesecev potem, ko je oblast v Španiji po Francovi volji in preudarku prevzela organizacija katoliških laikov Opus Dei, nudi španjska prestolnica včasih dokaj nenavadno podobo...

nutku, ko je začutila, kaj se pripravljala, poslala na kongres petdeset svojih pravnikov, ki so dobili status delegatov. Kljub temu posegi so delegati na pravniškem kongresu izglasovali resolucijo, ki zahteva: splošno amnestijo za vse politične jetnike...

kadre črpal sedanja vlada v Madridu. In končno, tudi armada je zajel občutek nelagodnosti, negotovosti in razočaranja. Primer komandanta generalštabne vojaške akademije generala Narcaisa Arize, ki so ga po hitrem postopku upokojili, je odkril praznino, ki je zazjala tudi na tem sektorju Francove stvarnosti...

Seveda so nostalgične demonstracije pred mavzolejem početasa falange samo del vrnja, ki je zajelo španjo bolj odkrito in bolj na široko kot kdaj prej. V 31. letih Francove vladavine se opozicija ni še nikoli tako široko razmahnila kot v zadnjih osmih mesecih, odkar je prevzela oblast garnitura, za katero je dala ključne kadre Opus Dei...

Ko je zahodnonemški zunajni minister Scheel maja obiskal Madrid, je dal španškemu tisku v zobe kost, ki so jo vsaj z enim komentarjem glodal vsi španjski listi: v bonsemk veleposlanstvu je sprejel štiri predstavnike zmerne opozicije in se z njimi dal čas pogovarjal. Tisk ni toliko igral zahodnonemškega gosta zaradi neaktivnosti kot Španco, ki so domače razprtje razgnali pred tujcem; razvila se je željna polemika o tem, kaj je patriotizem in kaj je izdajstvo...

Tudi glasovalni stroj v korporativističnem Cortesu je zakrpal. Petdeset poslanecv je pred nedavnim glasno zahtevalo, da se od kraja razseže Huda finančna afera, znana pod imenom 'Matesa', v kateri gre za ponebrevo skoraj milijarde pezet. Afero so že pred dvema letoma potlačili, ker je bilo po govoricah, ki so krožile v španjski prestolnici, vanjo vmešan nekaj najbližjih Francovih sodelavcev, med katerimi so omenjal tudi sivo eminenco režima in podpredsednika vlade, admiralta Carrera Blanca. Če so jo v parlamentu znova spravili na površje in če sta dva časopisa, katoliški 'Ya in monarhistični ABC, podprla petdeset poslanecv, ki so zahtevali temeljito preiskavo, je treba v tem videti predvsem politično gesto proti režimu, gesto, ki se je porodila v samih strukturah režima...

Ariza ne sodi med 'politične' generale, govorniki izpad pred najvišjim avditorijem pa je bil izrazito političen. Zato se ni nihče zavedal, ko ga je Franco na mestu storpediral, čeprav ni tajnosti, da uživa veliko spoštovanje med številnimi višjimi oficirji. Se polj kot to, je namreč znano, da Franco že med državljansko vojno ni trpel, da uči se kas general, razen njega, ubadu a politiko. In prav v tem je protislovje caudillovega sistema, ki je v ključni leti dosegel, kot je očrnila Arizova politična eskurzura: po eni strani bi Franco hotel imeti v armadi množico stozov, ki bo s nepopolno odgovornostjo, po drugi strani pa je v temeljnem zasluhu predstavljal njeno politično poslanstvo, namreč obrambo obstoječega političnega in socialnega stanja...

Nekoliko več trde odločnosti je pokazala oblast ob primeru grofa Matraca, bivšega Francovega veleposlanika v Washingtonu in Parizu. Desetega junija so mu odvzeli potni list, kar je njegovo ime znašalo med 113 podpisniki resolucije, ki jo je španjska opozicija dostavila ameriškemu zunanjemu ministru Rogersu, ko se je mudil v Madridu. Šef State Departmenta, ki se je prišel pogajati za obnovitev sporazuma o vojaških oporiščih v Španiji, v kongresu nima socialdemokratov in je zato vljudno zavrnil prošnjo španjske opozicije, naj bi sprejel njeno delegacijo. Zato pa je dobil v roke resolucijo, ki jo je podpisalo 113 zvenečih imen in v kateri med drugim stoji: 'Spoznanje o ameriških oporiščih v Španiji je neveljavno, ker španjsko ljudstvo ni izreklo svoje volje o njem...'

Kakšne razmere vladajo v trikotniku režim - uradna cerkvena hierarhija - cerkvena baza, pa spogovno odkriva primer mgr. Dalmasa, šunika v katalonskem mestecu Gallifá. Za podčelaki šunpik je postal znan zunanji svoje fare in tudi zunanji španjskih meja z dvema knjigama ki ju je bil napisal že prej; ena nosi naslov 'Odruza med katoliki in marksisti, druga pa 'Nagnjena katoliške samovoljstva. Njegova tretja knjiga - 'Priporobe na Fote - pa mu je prinesla leto dni zapora, prav toliko pa tudi tiskarnarju, ki jo je tiskal. 'Fote (Camino) je namreč ideološka in programska izpoved Escribe de Balaguerja, ki je v dvasetih letih ustanovil organizacijo katoliških laikov Opus Dei, iz katere je svoje ključne

Resolucija s takšno vsebino pa najbrž ni edini razlog, da so grofu Matraco odvzeli potni list, tuje dopisnice pa vljudno naprositi, naj njegovi osebnosti ne 'posvečajo pretirane pozornosti. V mestu León je bil namreč kongres španjskih advokatov, ki je bil zamišljen kot stanovski delovni sestanek, sprevrgel pa se je v odkrito opozicijsko manifestacijo, na kateri so napadli ključne tabuje Francovega režima in postavili alternativne zahteve, pa čeprav je vlada v sadnjem tre-

Kakšno vlogo ima v tem dogajanju komunistična opozicija, ki jo povzela iz španje je redko omenjajo? Dva elementa sta bila odločilna, da se je KP španije kot od vse meščanske opozicije priznani in spovtovan enakopraven partner vključila v vrnje, ki pretresa španjo na prehodu iz oodbja Francove vladavine v obdobje po njej. Prvi element je nedvomno želja vse meščanske opozicije, da pride do spremembe brez nasilja in prehlvanja krvi, kajti kompleks grozot državljanske vojne je še vedno močno živ; meščanski strankam in strahom, tudi konservativnim, pa je precej jasno, da ni mogoče prehoda v oodooje po Francu ne bi mogoče zagotoviti, če v teh spremembah ne bodo sodelovali tudi komunisti kot enakopraven partner...

Drugi element pa je sama KP španije. To je ena redkih zahodnih partij, ki se vzdržuje izključno s svojimi sredstvi in finančno (torej tudi politično) ni odvisna ni tuje centralne; razen tega je španjska komunistična partija ob češkoslovaških dogodkih 1968 s kar najbolj ostrimi načelnimi kritikami obsodila vojaško intervencijo v ČSSR in prav tako nedvomno izjavila, da bo branila neodvisnost španje proti VSAKOMUR. S tem je tudi v očeh meščanske opozicije postala nacionalen element, vezan o brezpogojno neodvisnost svoje države, čimer je bila odločno okrepjena in strnjena protifranckistna fronta v Španiji. MIRAN SUSTAR

Dovozna poročila, ki so prihajala iz Moskve med Naserjevim obiskom, svetine niso bila ne krop ne voda. Kreseljaste drovane so bile tako hermetično zaprte, da so celo tuji dopisniki v Moskvi po v šali pol zares tožili, da so dobili tisto malo novice, kar so jih sporočili v svet, s povratno pošto iz Kaira. To seveda ni čudno. Navsezadnje gre za stvari, ki se lahko, če pre zgodaj pridejo na dan, skvarijo, še preden bi jih lahko porabili.

Ko je Naser konec junija odhajal v Moskvo, je bilo jasno, da bodo pogovori v Moskvi morali pokazati, kako nameravata Sovjetska zveza in ZAR uporabiti vojaško silo, ki sta jo z združenimi močmi postavili na noge na zahodnem bregu Sueskega prekopa. Prav gotovo je namreč, da Sovjeti niso vzeli v svoje roke vse protitatarske obrambe egiptovskega ozemlja samo zato, da bi ohranili tak položaj, kakršen je bil prej. Res je, da so bili spričo čedalje varnejših izraelskih napadov in spričo ne sposobnosti egiptovske vojske to prisiljeni storiti, vendar sredstva, ki so jih uporabili, sadostajejo tudi za dosego večjih ciljev in so tudi tako draga, da terjajo, da jih uporabijo za dolgoročne namene.

Razne okoliščine in pa drobci, ki so po ovinkih priletili s pogajalne mize, pa dajejo slutiti, da je bil v središču pozornosti ameriški predlog za diplomatsko rešitev krize oziroma politična rešitev nasploh. Videti je da ameriški predlog v Moskvi ni našel na gluha ušesa in da bi Sovjetska zveza v sedanjem trenutku želela ohraniti takšno razmerje vojaških sil na Srednjem vzhodu, kakršno je sedaj in iz tega izhodiščna poskušati razrešiti krizo po diplomatski poti.

Med zunanjiimi znamenji je značilno predvsem to, da so bili pogovori tako dolgotrajni. Ze to samo na sebi govori o prid domnevi, da se niso pogovarjali o novih vojaških pobudah ampak o politični akciji. Če bi šlo le za nove vojaške dobave, bi se lahko hitro domenili. Januarja letos, ko je bil Naser na tihem v SZ, so se sporazumeli v dveh dneh, pa čeprav je šlo za dobavo tako prefinjenega orožja, kot so rakete SAM 3. Tudi če bi se pogovarjali o široki vojaški ofenzivi, bi sadostovalone kaj dni pogovorov na najvišji ravni, saj bi se o taktičnih podrobnostih lahko dogovorili ministri za vojsko in drugi vojaški strokovnjaki.

Ce pa se pogovarjajo o miru, potem je razumljivo, da je bila nujno potrebna Naserjeva prisotnost. Pogovori o miru so v sedanjih okoliščinah tista možnost, ki je za egiptovski voditelje v domačih političnih razmerah najbolj kočljiva. Naser bi se veliko lažje spustil v prodor preko Sueskega prekopa kot pa v dolgotrajne in mučne diplomatske pogovore, ki bi mu jih v marsikatere arabski prestolnici opanesli kot kapitalistvo in ki bi mu v najboljšem primeru le stežka prinesli stanje, ki bi bilo, gledano s povprečnega arabskega zornega kosa, boljše ali enako tistemu kar je bilo pred junijem 1967.

V Moskvi to seveda dobro vedo in ker jim nedvomno ni do tega, da bi spravili Naserja v preveč tvegan položaj, so prav gotovo to komponento v pogovorih zelo resno upostevali. Kljub temu pa je verjetno, da se zaradi tega tveganja niso odkrili politični rešitvi.

SREDI VALOV OPOZICIJE: GENERALISIM FRANCO IN JUAN CARLOS

Festivali

Ne stoji vse trdno v Šibeniku

Vtisi o treh dneh festivala – in kar je prekipelo

Kar težko mi je, ker nikakor nisem mogel izvrtati podatka o tem, zakaj je prav Šibenik prireditelj festivala otroka, poletne prireditve z množico predstav in nastopov, predavanj in razstav. Letos je znamenito mesto že desetič gostilo umetniške skupine, ki se poklicno ali ljubiteljsko ukvarjajo s priredanjem predvsem gledaliških in lutkarskih predstav za otroke ali doraščajočo mladino. In ker sem prvič nekaj dni spremljal festivalne prireditve prav za jubilej, me je zares mikalo zvedeti, ali je starodavno mesto kdaj v svoji bogati zgodovini izkazalo posebno čast ali pozornost svojim otrokom ali pa je tudi najnovejša odločitev mesta, da omogoči na bližnjem otoku Kakanu postaviti center za mladino vsega sveta, imenovan Sedmi kontinent, zgolj naključna, z mestom povezana le zaradi vzgovega festivala. Nič nisem odkril, le o Sedmem kontinentu sem se prepričal, da je ideja zanj izcvetela na lanskem festivalu in da je torej dokončno in kar najbolj očitno zaznamoval Šibenik za mesto mladine.

Bila bi lepa priložnost, da zdaj v podrobnem ali vsaj površno opišem znamenito mesto osmroma znamenitosti in njem. Toda omejitvo se na dve, tri prizorišča, ki so v sklopu teh znamenitosti in jih vsako leto znova pripravijo, da se na njih svrste številne umetniške skupine iz domovine in tujine. Tu je predvsem stari mestni trg, ki ga na eni strani omejuje stranski vhod v katedralo in celotno stransko pročelje z dominantnim kipom šibeniškega mestnega patrona sv. Mihaela, in na drugi in čudovito stebrišče stare mestne hiše, ki se v polovni vertikali čez zasteklene oboke še sgrajbe nadaljuje v izsek najlepše šibeniške panorame, ki zlasti lepo zaživi v večerni razsvetljavi.

Ta trg je najlepše poletno gledališče, ki bi se lepšega in smotnejšega ne bi mogel zamisliti kak sodobni arhitekt. Jurij Dalmatinac, ki stoji v naravni velikosti nekoliko ob strani in ga še ob glavnem vходу v njegovo katedralo komaj opazi, čeprav so ga odčili v bron po umetniški obdelavi Ivana Mestrovicia, je bil tedaj umetnik in preracunljiv urbanist, čigar zamisli o izoblikovanju mestnega cerkvenega in posvetnega središča so se ohranile do danesnjega časa, ko to izjemno celoto občudujemo, kakor je niti on sam ni mogel. Nič čudnega, če so šibenčani po zadnji vojni najprej obnovili stebrišče stare mestne hiše, ki je bilo popolnoma uničeno in tako omogočilo svojemu mestu, da je precej po vojnih strahotah začelo ponovno utripati vsaj njegovo kamnito srce.

Okrnjen pogled na festival

Katedrala sama je kamnita mojstrovina, ki ji dajejo umetniški delci raznih mojstrov celo dražljivo podobo raznih stilov. Kupola od mrazu še adalec ne doseže tolikšnega voluminoznega razkošja, kolikor ga radaja obiskovalcu, ko stopa po cerkveni ladnji in se po nekaj stopnicah približa glavnemu oltarju, kjer nemogo obstoji sprčo neznanke obokane višine nad seboj.

Toda v Šibeniku smo zaradi otrok in njihovih predstav. Poskusimo torej prese-

liti nastopajoče ansamble na prizorišču, ki sem jih skopo opisal (gledališko poletje sprčo lepote znanega prizorišča na starem trgu in izjemne koncertne dvorane v 400 let stari katedrali ni vredno posebnega pogleda). Treba je seveda še enkrat poudariti, da bo pogled na festival za večino pravišnih dni okrnjen, ker sem spremljal prireditve samo tri dni. Kljub temu pa najhja na bom izvedli vsaj krogi nekaj cilja in bom lahko lahko besedo namenil splošnemu vtisu festivalu.

Videli sem predvsem lutkovne predstave (in se udeležil tudi debatsnega sestanka, na katerem so govorili zastopniki sedemih gledališč in križki, ali kako naj izmenjujem spremljavalce festivala, ki so se iskali z neverjetno obsejnim teoretičnim poznavanjem tovrstnega dela za otroka). Nalase sem izbral dneve, ki sta bili na sporedu tudi prireditvi ljubljanskih skupin, da bi videl (in slišal), kako je primerljiva različna prizadevanja.

Ljubljanskemu občinstvu sta znani obe predstavi – Zgodba o polomljeni lutki, ki jo je pripravil oddelek za lutkovno vzgojo Pionirskega doma pod umetniškim vodstvom Lojzeta Kovačiča in Tigrček Peter, ki je bil na rednem sporedu ljubljanskega Lutkovnega gledališča in je prizoriščno delo znanih lutkovnih zasedanjakov, od režiserja Dušana Hrovatina prek oblikovalcev lutk in scene Slavka Hočevarja, Janka Štefeta in Mirana Prinčiča do govorcev in animatorjev, ki jih v kratkem zapisu ni mogoče naštet: Prvi odmev je bilo slišati in tudi drugače občujiti v dvorani, in ta ni bil tako zamaven, da bi mogli samo po njem meriti uspeh ali neuspeh. Dvorana ni bila slabo zasedena, velikega zanimanja domače otroške publike, ki po njej nekateri festivalski opazovalci najraje krojijo uspehe nastopajočih, pa iz razumljivih vzrokov ni bilo. Kakor so se nastopajoči iz Pionirskega doma trudili, da bi z dodatnimi hrvaškimi pozivi in opaskami spodbudili šibeniške otroke k sodelovanju, tako so si tudi pri Tigrčku Petru odločili, da uvodne besede Jasna Škrinjar pove v hrvaščini.

Preskoki čez ovire

Torej je slovenskim umetnikom še zmeraj treba preskakovati ovire, da se onstran njih le nekako srečajo s publiko, ki jo pri-

vabijo s svojo tradicionalno kvaliteto. Drugače je bilo na pogovorih, kjer so vsi vprek izvalili Kovačičevo prizadevanje, ki da je kot vagojni zasnovan v vsaj drži doceta osamljen, vesela pa v vseh osirih poznavanja vredno. Lutkovnemu gledališču so tudi iskali najprej tradicionalno pokrivalo. V primerjavi z celjsko uprizoritvijo tistega dela pa tudi visoko profesionalno skupino, ki je res prav nič omajala poljski gostje, še manj pa Mostarci. Čeprav so slednji prišli pokusat, kaj so, jih našli čisti lutkarski strokovnjaki, brez katerih v Mostarju, kot kaže, sploh ne morejo.

Reprezentančno vžiganje

Uradni selektor Srdoljub Stanković, ki je v svojem referatu nekajkrat omenil, da je zelo pomisen, ker je edini v širni deželi videl lutkovne predstave vseh deželjih lutkovnih skupin v državi, je razumljivo smirne vesti in poln ponosa izjavil, da je jugoslovansko lutkarstvo postalo umetnost. Na mednarodnem torišču naš ni ničesar sram, ker smo se vsega naučili in nam je ostalo le še ustvarjanje. Danes smo z mnogimi (v tujini) enakopravni, jutri pa bomo boljši od mnogih. Teško se utimo, tem laže pa ustvarjamo, je ljubimo svobodo in ker se radi igramo, je med drugimi vzviki: ne da bi nekoliko slavnostne ugotovitve o svobodi in o tem, da se radi igramo, tudi podkrepi in ne da bi vsaj poskusil ločiti kakega ustvarjalca, ki se je že zdavnaj marsikaj naučil, da lahko že dolgo tudi ustvarja, od tistega, ki kar ustvarja, ne da bi se učil kako drugače kot sproti, za vsako predstavo posebej. Seveda so selektorja, ki menda mora delovati čimbolj v vodah nedoločljive objektivnosti (bog ne daj, da bi vanjo vidrli kakšni elementi docela upravičenih in oprjmljivih kriterijev) popravljali tako predstavniki skupin (od katerih so se nekateri, ki s svojimi uprizoritvami še niso bili na sporedu, zelo radi zatekali k teoretiziranju na podlagi svojih, nezametnemu številu prisotnih znanih predstav) kakor kritiki in kritični pedagogi. Vsi ti, razen ustvarjalcev samih, so nezmotljivo izbrskali na dan celo vrsto možnosti, ki se ponujajo lutkar-

jem kot posebna in nova izraza pri scenah, scenarijih, režiji).

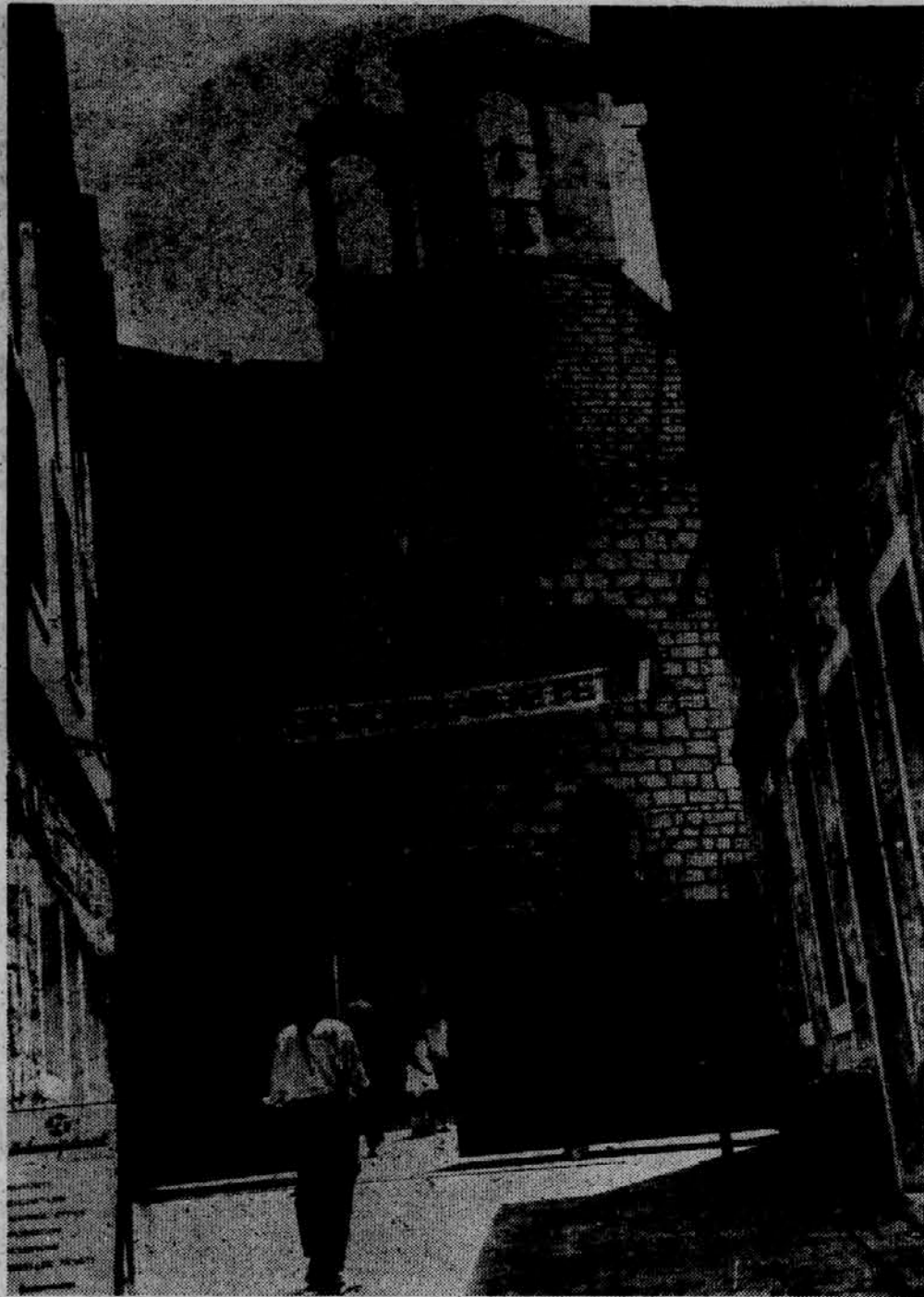
Naposled je treba pritrčiti predvsem onim, ki so vztrajno ugovarjali, naj skopi piše na prihajajo v Šibenik s pesniškimi mladinskim predstavami (to velja tudi za mladinska gledališča), ampak s predstavami, izbranimi in izbranimi gledaliških skupin, vabjenih ali izbranih gledaliških skupin. Zdi se namreč, da so Mostarci vsaj poskušali vžigati na reprezentančen način, pa pri občinstvu zaradi skoraj nerazumljivih spodrajajev (napreprepljiva pravilna igra, nerazločno govorjenje besedila in po zaslugi povečini slabo izvrženih animatorjev slabo gibanje sicer razkošno opremljenih lutk) našli na slab odziv, ki se je na debatem sestanku spremeni v splošno slabo oceno, ne glede na to, da so predstavo vodili češki gostje – ali morila prav zavoljo njih. Mnogi so na sestanku tudi ostro nastopili soper poseganje po tuji literaturi in ob tem predlagali ustanoviti primeren natečaj za domača dela, češ da je še čas, ko naj bi gradili spodbudno in boljšano lutkarstvo tudi na bolj solidnih temeljih domače literature.

Vse skupaj je selo sprejemljivo, če Slovci ne bi svedeli, da je o tem in podobnem spregovoril menda že slovenski strokovni svetovalci na doslejšnjih festivalih in če se ne bi prepričali, da je poseganje po tako domači snovi, kot je ljudska folklor, kaj hitro lahko dvoreno noč, ob katerem se utegne raziti ansambel in ki tako zlahka prisede tudi občinstvo. Za ilustrativen primer so poskrbeli Poljaki iz Loda, ki so na velikem odru pred mestno hišo uprizorili miniaturni festival poljske folklorne. O čem govorijo letni časi je bil hkrati abilo, v naj bi katera izmed jugoslovanskih lutkovnih skupin poskušala oživiti kako stran naše bogate folklorne zakladnice, in tudi svarilo, naj nikakor svoje prireditve tako ne raztegne, da bi se otroci (še zmeraj) ne menda lutke namenjene samo njim? ne naveličali gledati in poslušati (pesem je pri tem odločujočega pomena) dogajanja na slikovitem odru.

Pojakom smo samerili ravno razvlečenost, ki je sega toliko daleč, ker nismo razumeli (na magnetofonu posnetega) petja. Sami so se izgovarjali, češ da imajo doma in na gostovanjih po širni Poljski si žele uspehe, vendar pa bi najbrž kar prizalo, da se okusi od naroda do naroda tudi spremljajo. Sicer pa je predstavo odločno mnilo tudi to, da so jo ves čas snemali za televizijo, ki je z dvema kamerama razvezala prostor tik pod rampo in svojo razsvetljavo valjevala, kakor je njej ustrezalo.

„Pocutite se kot doma“

Tistega dne, ko sem pozno popoldne gledal ljubljancane, nisem mogel varjeti, da različni programi napovedujejo za ta dan različne prireditve. Slišal sem, da gre program po začrtani stezi, ki jo zarisajo še dovolj zgodaj. Tega dne pa me nihče ni opozor-

VABILO NA ŠIBENSKO FESTIVALSKO PRIREDITVE

ril, da je koncert »Srebrnih dečkov« iz Oslas ta dan in da bo po koncertu ponovito bukareškega »Neposlusnega petelinca« na poletnem prizorišču. Sicer pa bi tako obvestilo lahko samar pričakoval, saj niti na ponovljene priitžbe, da nimam vstopnic za prireditve, čeprav sem se pravočasno prijavil s poslanim odrezkom, nisem dobil ne vstopnic na sprejemljivega opravilca. Po geslu spocutite se kot doma sem zvel (če je tak izvod ostal), na vprašanje, kje in kdaj bi lahko dobil direktorja, pa mi mladi uradnik niso niti odgovorili.

Koncert »Srebrnih dečkov« bi bil seveda zbiranje prireditelj, ki bi ji cerkveni ansambel pridral nato posebne svensnosti, če bi televizija, ki se je razprostrila po vsem mogočem prostoru, že za urodo ne zagrnila vsak poskus zbranega poslušanja. Kolikor mi ni bilo pod priročnik in na stopniščih, toliko več jo je bilo med sedeži in tik pred nastopajočimi, tako da je v drugem delu nastopajočih dirigenta na priznično, ljudje, ki so prihajali in odhajali (še v cirkusu je pri vratih vpeljan red), pa so se spotikali v vsakovrstne kable in mežikali v pekoče reflektorje. Na vstopnici je bil napisan spored, ki pa je veljal samo do tretje točke, ves ostali spored pa si lahko spremljal po napisanem programu, ki si ga dobil od festivalskih suradnikov« po golem naključju (eden si je cel sveženj položil na prag stranskega oltarja in se nanj usedel). Potemtakem si gledal, moral si gledati, pokilene in nepokilene snemalce in vmes poslušal »srebrne dečke«, ki jim je delalo persko družbo deset odraslih pevcev. Silno lepo vabilo, da bi posikal priložnost in skušal zares slišati norveški način prepavanja domačih in tujih starih zborovskih mojstrov.

O Mostarcih in Poljaki, ki so bili nastopili naslednjega dne, sem najmanjše že omenil in tako mi ostane, da povem dve, tri besede še o preostalih dveh predstavah, ki sem jih videl. V gledališču se je kar trilo ljudi, ki so prišli gledat že davno vzljubljene junake iz televizijske oddaje »Na slovo, na slovo«. Koliko so se v mladih sreih ponavljali vzdihi vselega pričakovanja tudi po desetem in (končnem) petindvajsetem skreču, še zlasti v sreih tistih otrok, ki so strčili iz lož v prvem in drugem nadstropju od koder so mirno duše videli Mlču Tatiču tudi za hrbet, kjer so se odkrivale skrivnosti, kdo premika Adima in kdo malemu junaku postavlja pred nos predmete (ki jih je na televiziji lovil tako rekoč iz zraka), koliko simpatij so si, skratka, Beograščani iz Malega gledališča ohranili ali celo priborili, je vprašanje.

Skoraj temeljno vprašanje

Ostane pa še vprašanje in sicer skora temeljno: ali nov izrazni način, po katerih glavni akter živ hodi po prizorišču in celo kadar poje (tako znano) popevke, samo odpira usta, magnetofon pa nezmožljivo ponavlja, kar je isti akter nekod v miru zdriral v zvočnik (in še zmotil se je lahko, ker je lahko vse skupaj nekakrat ponovil) ali torej ta način lahko zamenja tradicionalni mik vsakega odrekega dogajanja, v katerem ima neposreden, živ, govorjeni nastop največjo vrednost.

Ali pa Sarajevčani z odrsko lepjenko »Taram – taram – beca«, ki sem jo do polovice videl že sredi noči pred pravim nastopom, ko so prizadevni člani Gledališča za mlade preizkušali oder (in tudi nekoliko zrahljane živce svojega režiserja). Rečeno in zapisano je, da je delce namenjeno najmlajšim, zdi pa se, da morajo sarajevski otroci o tem misliti precej drugače, saj se šibeniški niso ogreli vse dotlej, dokler se ni raz odrazil znana popevka »Tria baba Jane. Najbrž pa je nesporazum le bolj v tem, da je marsikdo besedo in tudi kretanje, gib, smešno potezo enostavno vsrkal preveliki oder in preširok prostor od odra do gledalcev. Če je bilo na vseh predstavah, ki jih je snemala televizija, mnogo preveč luči, je tej predstavi manjkalo nekaj reflektorjev, ki bi se pokrli za nastopajočimi.

Zdaj se sprašujem, ali sem ujel tri slabše dni festivala ali pa se da kako bocično zabosti tudi v preostali festivalski organizem. Za vsako ceno zbadati se nisem odločil vnaprej, toda bolj ko so se predstave (in spremljavalni efekti) množile, več pripravnih mest se je nastavljalo. Sprašujem se naposled, ali sem storil prav, ko sem zamolčal, da je povzročil Goldoni mladinskega gledališča iz Ljugijane kar manjši preplah, češ, ali je komedijo »Sluga dveh gospodov« res mogoče smatrati za otroško delo, šalo na stran, čeprav so se v strokovnih krogih tudi o tej zadevi temeljito pogovorili in končno sklenili, da je komedija razumljiva mladini, ki pa je, žal organizator ni znal pritegniti, da bi prišla v večjem številu v poletno gledališče. S temle sem segele daleč v dneve, ko me še ni bilo v Šibeniku, toda kako besedo o splošnem sem si izgovoril, posrečeni ilustraciji se pa tudi nisem mogel ogniti.

Besedilo in foto: JANEZ ZADNIKAR

ŠIBENSKO GLEDALIŠČE JE ZAŽIVELO ZVEČER, KO SE JE KOPALO V SOJU MESTNIH SVETILK

STAVBNO POHIŠTVO

VISOKOKVALITETEN ŽAGAN LES LADJSKI POD

STREŠNE KONSTRUKCIJE

TRPEŽNE IZDELKE IZ ODLIČNEGA LESA VAM NUDI:

GLIN NAZARJE
Gor. Savinjska dolina

Med knjigami

Petan Šömen
ČRNI SMEH —
RDEČI SMEH

Šömen
rdeči smeh

Če je poanta skrta že v naslovih v dveh različnih barvah smeha — ki pa navadno sploh ni zares smešen — je ta domišljica, ilustrirana z rdečim vinom, rdečelaskami, črnim ribezovim sokom in črnimi naočniki, skoraj vse, kar je pri vsej stvari duhovitega. Kajti smeh je ne glede na barvo večkrat povsem odveč in prav lahko se zgodi, da pade še komu rdeča ali črna te-ma na oči (pa ne od smeha). Med vsrni Šömenovi zgodbi-mi, ki se ukvarjajo bodisi s čarobnimi družinskimi idilami z zajetnimi jezicnimi babnicami in možmi-copatami ter s vsem, kar pač sodi zraven, bodisi skušajo s slo-vospevi čudovitemu uradniškemu življenju z nekaj pikirimi pripombami na račun re-forme in likvidnosti potrkati na vest našega gospodarstva oziroma gospodarstvenikov, sta menda še najboljše epizodi »Zirafa« in »Moje mesto«, pa še ti dve ne spadata povsem v katero izmed navedenih skupin.

Tudi s Petanovim »Črnim smehom« ni kaj pridati bolje. Tematika, čeprav nekoliko širša in bogatejša z metaforami, je podobna, pač izbrana iz vsakdanjega življenja vsak-danjih ljudi. »Uradnik z repoma sicer ne-liko spominja na Gogoljev »Nos« (najbrž čisto nehote), pa nič hudega, saj spomi-njajo druge zgodbe še na vse kaj drugega. Pa vendar je nekaj pri tej dvojni knjigi le-mogoče pohvaliti. In to je, vsaj za naš knjižni trg zares izvrsta oprema Aca Mavca (varčevanje v znamenju reforme), morda niti ne čisto nehote prirejena vsebini in počitniškemu razpoloženju bralcev, ki tako ne bi pretrpeli največje izgube, če bi knjigo morda pozabili na plaži ali če bi jo zmočila voda, ko bi ob prijetnem branju zaspali. Sicer pa je knjigo, ki je bila med tem na jugoslovanskem festivalu humorja in satire v Ohridu že nagrajena z »Zlato sireno« (!) založila in izdala Državna založba Slovenije.

W. A. Friedländer —
H. Pfaffenberger

OSNOVNA NAČELA
IN METODE
SOCIALNEGA DELA

Tehniška založba Slo-venije v Ljubljani je v prevodu Dore Vod-nik izdala knjigo ame-riškega avtorja W. A. Friedländerja »Osnov-na načela in metode socialnega dela«. Ze naslov da slutiti, da se knjiga po vsebini doti-ka teoretičnih pojmov socialnega dela in je, čeprav napisana v ZDA, aktualna tudi za nas.

To pa tembolji je, kolikor pa je imamo, je zaradi omejene na-klade namenjena in dostopna ožjemu krogu zainteresiranih bralcev, predvsem študentov in socialnih delavcev.

Pri nas se socialna služba šele razvija. Sicer še ni tako dinamična, kot so želje in potrebe, vendar pa odločno ubira nova so-bodna in organizacijsko trdnjša pota, po-staja del komunalne samouprave ter se uveljavlja v delovnih in številnih drugih sa-moupravnih organizacijah. Socialno delo postaja poklic, stroka z vse širšim in vse bolj zahtevnim toriščem dela.

Potemtakem so razlogi, da ob knjigi »Osnovna načela in metode socialnega dela«, ob vrsti zgledov, ki jih predstavljajo, kako v raznih življenjskih težavah in situacijah pristopiti k ljudem in jim pomagati, na-redimo svojo bilanco: kaj smo, česa nismo dogmali in dosegli, kje so neznanke. Ne da bi od knjige preveč pričakovali, pa lahko pri njenem prebranju vzniknejo nova vprašanja, nove pobude, da bodo naše socialne službe učinkovitejše, kajti naš družbeno-ekonomskih sprememb prepoln čas, s kro-pico socialnih problemov, od osebnih, dru-žinskih do družbenih, postavlja pred te službe velike naloge.

Božidar Borko

Božidar Borko

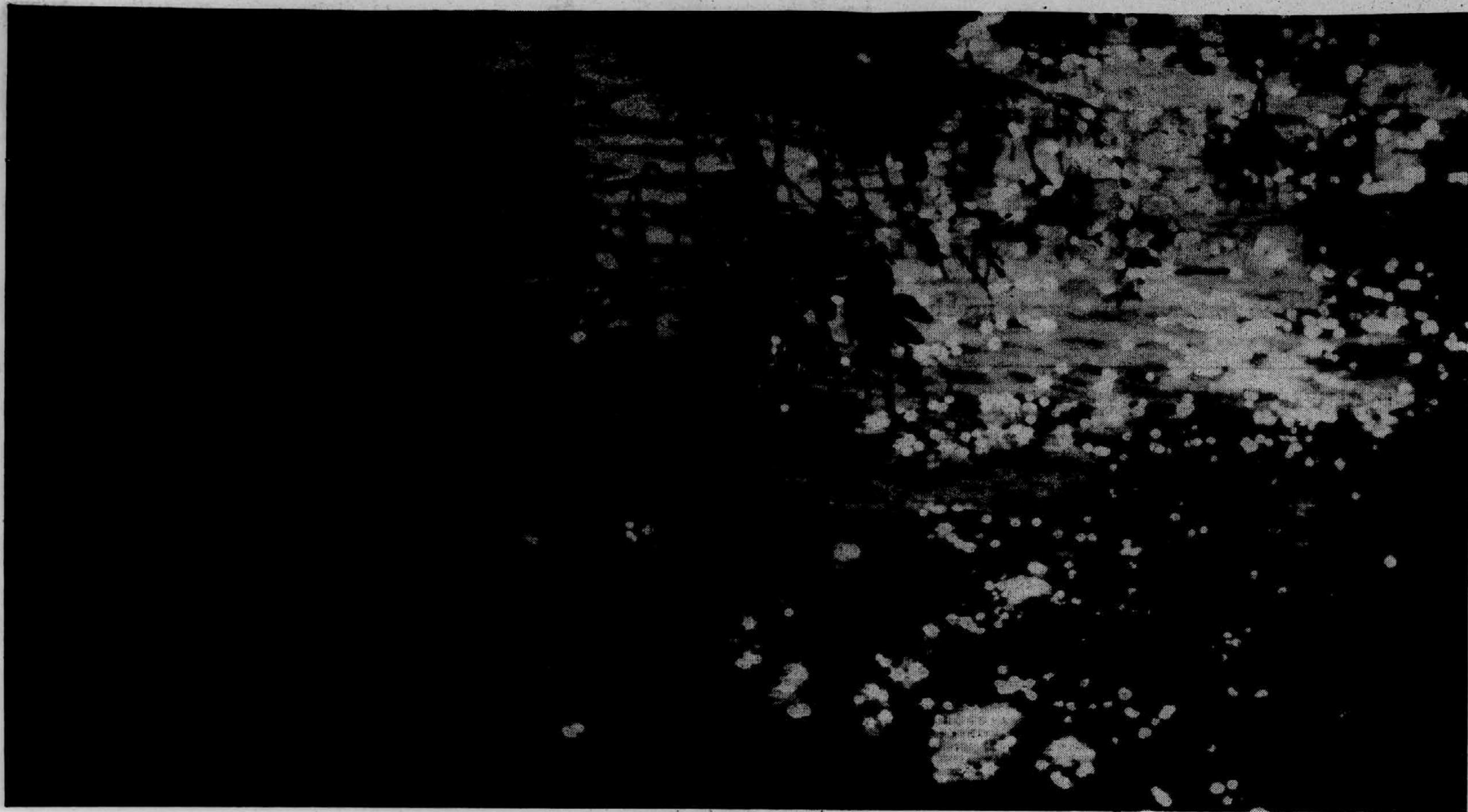
Božidar Borko

VAS NEZMOTLJIVI
KAZIPOT
PO DOMOVINI
IN TUJINI JE

KOMPAS
JUGOSLAVIJA

JOŽE BABIC

FRANC PLAZAR: HLADNO ZAVETJE

Slovenistika

O kulturnem zблиževanju s Čehi

Kako je zdaj z lektoratom slovenščine v Pragi?

Kmalu bo minilo leto dni, kar je pisec teh vrstic priobčil v »Delu« sestavek »Kakšen slovenski lektorat v Pragi?« Vprašanje je bilo zastavljeno s gledišča, ki ne zanima samo očjih univerzitetnih krogov, temveč vsebuje tudi odgovore na vprašanja, ki so bila v tradiciji slovensko-čehskega kulturnega zблиževanja. Spričo dejstva, da v okviru slovenske univerze že dolga leta nepretrpano delujeta samostojna lektorata češkega in slovaškega jezika in da na bratislavski univerzi samostojen lektorat slovenskega jezika in književnosti uspešno opravlja svojo znanstveno funkcijo, ki hkrati utrjuje tudi kulturne zveze med Slovaki in Slovenci, bi res bilo želeli, da se to vprašanje dokončno reši tudi na Karlovi univerzi v Pragi. V uvodnem, omejenem članku je bil orisan tradicionalni pomen te univerze za Slovence in v zvezi s njim poudarjena potreba, da se odpravi diskriminacija slovenskega jezika na njej, tam bolj, kar utirja markizirani drugi jezik, ki nima s češko kulturo takih vezí kot slovenščina, večjo in smotnejšo pozornost.

V zadnjih dveh semestrjih se je položaj slovenskega lektorata na Karlovi univerzi nekoliko razčistil in izboljšal. Filozofski fakulteti naše in praške univerze sta našli sporazumno rešitev, vendar je bila le-ta časovno bolj omejena kot bi ustrezalo interesom kontinuiranega delovanja slovenskega lektorata v Pragi. Zahtevno lektorsko delo je prevzel ljubljanski Marko Dvořák, ki je že prej — kot študent CSSR — opravljal lektorsko funkcijo na Karlovi univerzi in kot izobren poznavalec slovenščine in češ-čine tudi ob neurejenem lektoratu koristil našim skupnim interesom. Njegov po-zornostni vstop v krog predavateljev Karlove univerze je pripomogel, da se je v zadnjih dveh semestrjih položaj za slovenski jezik in književnost res izboljšal, ni pa dokončno razčistil. Spričo tega, da je bila Dvořáková funkcija omejena na eno šolsko leto, tako da je zdaj prenehala, je še vedno vprašanje, kako bo z našim lektoratom v prihodnje: stoji namreč na majavim tleh in čaka dokončne ureditve, tako, kot jo ima češčina na slovenski univerzi. Zal da vsi praški slavi-sti niso enotnega mnenja o tem vprašanju. Medtem ko nekateri, med njimi slasti profesor Babič, kažejo živo zanimanje za naš jezik in književnost, je znano, da na primer prof. Horáček simpatizira z jugoslovanskim unitarizmom in presoja pomoč slovenščine le po številu naroda, nekako tako kot kak pangermanski ideolog. Dandanes so stališča glede jugoslovanstva in sloven-stva kar zadeva jezik in kulturo, preveč jasna, da bi bil mogoč kak češki slavist resno uveljavljati svoj votum separatum.

Marko Dvořák se je mizne dni skupaj s svojo ženo, ki je bila prav tako angažirana v Pragi, dokončno vrnil v Ljubljano. Prišel je s novimi izkušnjami in celo še s močnejšo voljo do smotnega dela na področju. In katerim ga valdi še rodovna zveza, saj je sin češkega očeta in slovenske matere. V juniju letos je postal doktor Karlove univerze. Njegova promocija je imela pri-kupen odziv celotnega širšega kroga: Pražani so mu nanosili množico šloporov in neka priljetna četinja, ki se ni imenovala pred-stavila, mu je s solzami v očeh izrekla čestitko češkega ljudstva, ki pozna in ljubi Slovence.

Te dni sem se pogovarjal s dr. Markom Dvořákom o njegovem stališču glede dokončne ureditve lektorata slovenščine v Pragi. To stališče je formalno takole: — Želimo namreč, da bi bila slovenščina v Pragi — v zvezi, ki je še vedno nekakšno središče slovanstva in kulturni center vzhod-

nega sveta — upoštevana in obravnavana tako, kot se spodobi. Pri prodiranju slovenskega jezika in kulture (slasti še litera-ture), ki jo ta jezik nosi, med Čehe in posebej še v Prago, ne mislim samo na eno dimenzijo tega prodiranja, samo na boljše češko-slovenske književne, znanstvene, umet-niške stike, ampak imam v mislih tudi drugo dimenzijo: posredovalno vlogo češkega kulturnega in jezikovnega okolja. Krepitev češko vednost o nas pomeni prodirati v kulturno zavest veliko večjega števila ljudi, kot bi se morda zdelo na prvi pogled. Pomeni neprecenljivo priliko, da se kot suverena narodna kultura uveljavimo ne le tukaj in zdaj, temveč v veliko bolj daljnosežnih časovnih in prostorskih dimenzijah, kot jih obeta zgolj konkretni tukaj in konkretni zdaj.

Kako pa je nasploh s slavistiko v Pragi? Dr. Dvořák je pojasnil to s besedami: — Slavistika v Pragi je razdeljena na več avtonomnih kateder, ki imajo tak značaj, kot oddelki na filozofski fakulteti slovenske univerze. Deli se torej na katedro za češko in slovaščino in na katedro slavistike, ki zajema polonistiko, bolgaristiko, jugo-slavistiko in eventualni lektorat lušičke srbsčine, pa tudi nekatere elemente ma-darsčine in romunsčine. Tretja je katedra rusistike, ki združuje vzhodnoslovanke jezike in književnosti. Slovenščino so uvrstili v okvir jugoslavistike. Poleg predavanj iz srbohrvaščine sta obvezna tudi uvod v ma-kedonščino in uvod v slovenščino. Vsak teh dveh uvodov obsega po eno uro na teden skozi en semester (tako kot je bilo lani).

In kako ste vi razdelili svoja predavanja v okviru slovenskega lektorata? — Razdelil sem jih v štiri poglavja. Prvo je obsegalo historično slovnico slovenskega jezika, drugo dialektologijo, tretje sodobni knjižni jezik in četrto praktične vaje iz knjižnega jezika. Tak lektorat je bil torej bolj usmerjen v problemsko seznanjevanje s celotnim slovenskim jezikovnim materia-lom, dialektično večenjnim v kontekst slo-vanskih, zlasti južnoslovanjskih sorodstvenih zvez ter vzporednega dogajanja v slovenščini in češčini.

Ali je v okviru praške jugoslavistike zdaj bolj urejen položaj slovenščine? — Praška jugoslavistika bo pravilno ure-jena šele tedaj, ko bo slovenščina (prav kakor makedonščina) postala samostojna študijska skupina s ustreznimi kvalitativnimi predavatelji ter s ustreznimi časovnimi in izpitnimi obveznostmi in bo prenehala biti nekakšen privesek srbohrvaščine, ali pa te-daj, ko se bo dosedanja srbohrvaščina jugoslavistika preoblikovala v tridelno jugoslavistiko, katere vsak del bo imel enako številno ur kvalitetnih predavateljev, pa tudi enake študijske obveznosti in možnosti. Gre potemtakem za enakopravnost slovenščine na praški univerzi!

Zares, to, kar poudarja dr. Dvořák, ho-čemo tudi vsi stari sodelavci na področju kulturnega zблиževanja Slovencev in Čehov. No, za priporočevanja dr. Dvořáka je bilo videti, da zdaj slovenski lektorat v območju fakultete upeljan in se sdi trden, kar prej ni bil. Študentje čutijo, da sposnavanje slovenščine samo utrjuje njihovo slavistiko razglednost in slušatelji kažejo rastočo, tudi čustveno podprto zanimanje za naš je-zik in književnost. Taka oblika lektorata, kot jo je dal lektoratu za slovenščino Mar-ko Dvořák, ni več lektorat v praškem smislu, tj. zgolj učilnica sodobnega knjižnega jezika: njegova predavanja so segala v večjo širino in v tem smislu naj bi Karlova uni-versa še nadalje gojila slovenski jezik in posredovala našo književnost. Dr. Dvořák se

je s posebno simpatijo spominjal profesorjev Bělica in Rakosa, ki se res zanimata za slovensko kulturo in sta podpirala njegovo dejavnost. Pomembno je, kako bo potekala nadaljnja, funkcija lektorata, saj je s njim združeno tudi vprašanje kadra čeških sloven-istov, med katerimi bodo zastrino tudi novi prevajalci iz naše literature. V pogovoru je nanesla beseda na potrebo takih polnoletnih šol, kot je v Ljubljani nedavno končan seminar za slovenski jezik in lite-raturo. Da, nanj bi bilo treba za prihodnje

leto povabiti več slušateljce praškega sloven-skega lektorata, nadalje skrbeti, da bodo češki slavisti dobivali v dar izbrane slovenske knjige: ta pozornost jih bo še bolj navezala na slovenistiko. Naše veleposlanštvo v Pragi daje morda vsako drugo leto praški Filozofski fakulteti več sto knjig; žal da je med njimi zelo malo slovenskih. Bolje je, saj mi preskrbi slovenska knjiž-nica, posleca posebne skrbi, ki jo posveča slovenski literaturi naš neustrudno dejavni rojak dr. Otton Berkopec, ki v njem vsi pri-

znavamo kulturnega ambasadorja Slovencev v češkem krogu.

Tako je teka beseda o vprašanju sloven-skega lektorata v Pragi. Vodila jo je skrb za nadaljnji razvoj naših že tradicionalnih odnosov. Ne gre za prazne iluzije nekdanjih panslavistov, toda zблиževanje s sorodnimi narodi, stiki z njihovimi češalje bolj raz-vitimi kulturami, uveljavljanje naše kulture v njihovem svetu — to niso romantične ilu-zije, to ostaja potreba nadaljnje razvoja.

BOŽIDAR BORKO

BOŽIDAR BORKO

Gledališče

Boginja Talija bliže zemlji

Razmišljanje gledališkega praktika Jožeta Babiča iz province

Medtem ko so se igralci Primorskega dramskega gledališča rasli na počitnikova-nje, bo moral njegov direktor Jože Babič počakati tja do konca julija na podpis pol-letne finančne bilance ustanove. V tem ča-kanju ga spremlja grenak priokus v ustih. Prva poklicna sezona gledališča je zahteva-ila vrsto nepredvidenih izdatkov. Računov-zanje se je nabralo več, kot pa je na raz-polago denarja. Se enkrat bo potrebno te-meljito premisliti, kaj naj gre v breme ko-levtiva in kaj ustrezno odložiti. Gledališča ter ob-tem zastavijo okvirje bodočemu delu.

»V Novo Gorico sem prišel pred dobrim letom dni, ker sem prepričan, da so stare predstave o boginji Taliji še močno nalop-ljene. Med svojimi dolgoletnimi bivanjem v blišnji Trstu sem spoznal, da je območje ob naši sosednji meji s hlaša četir milijon prebivalci gledališko še popolnoma nepo-krito, obnem pa močno sprejemljivo za to-vratno snovanje. Primorsko dramsko gleda-lišče je priklicala v življenje kot poklicno ustanovo občinska skupščina, a — kot še samo njegovo ime pove — smo mi zastavili v kolektivno veliko širše naloge. Ze v prvi sezoni smo odigrali nad 150 predstav, ki si jih je ogledalo več kakor 41.000 občanov. Nastopali smo v vseh večjih krajih od Idri-je do Pirana, bili pa smo tudi v zamejstvu povsod, kjer žive strajajo Slovenci. Dve deli smo slednjim predstavili še televizijskim gledalcom tako nas je ob obisku sprejel Jože Babič.

A naj bodo še tako intenzivni, ne morejo biti napori konaj desetletnega igralškega ansambla na sedetru njegove poti kaj več kot korenček v pestrem mozaiku gledališkega snovanja na Slovenskem. Svoj prostor si bo moral šele izoblikovati, pa čeprav se je rahljo opasne konture njegove bodoče usmeritve. Gre za obduno prevladovanje domače dramatik v programu ter za sam-isel, da bi Nova Gorica postala prisorišče vsakoletnega festivala komornih ansamblov iz vse države z udeležbo dveh igralških dru-žin iz obmejnega prostora Avstrije in Ita-lije, ki bi dajali festivalu mednarodni zna-čaj.

»Svojo ugotovitve o prevelikosti tradicio-nalnih predstav o boginji Taliji hvajam iz kris v nekaterih gledaliških hlaša pri nas.« Je razvijal naprej svojo misel Jože Babič,

»In zakaj ne bi tudi pri nas šli v to smer?« se vprašuje Jože Babič. »Ustvariti bi morali nekaj gledališki prstan, v katerem bi se posamezni ansambli povezali med sebo ter s programsko koordinacijo izpol-niti celotni slovenski gledališki prostor. Če-tem bi bilo mogoče s racionalnejšo izrabo razpoložljivega denarja obogatiti programe in hkrati povečati številno občinstva.«

Kakor se sde misli, ki jih sogovornik raz-vija pred mano vseživje in vredne pozornosti so morda s ostrim ha realnično umetni-ško smotljivost posameznih ansamblov ne-realne. Izrečeno mu ta pomislek.

»Nimam rad konvencionalnosti nam odgovori in nas hkrati povede k izkušnjam, ki si jih je pridobil kot filmski režiser. »Poglejte, v filmih Po isti poti se ne vrača!, Veselica, Tri četrtine sonca... sem se spo-rijemal s tčmami od sezonskih delavcov do sporov med generacijami. Te teme so bile še tabu; glejte dame... Zakaj bi ne bilo tudi v gledališki praksi tisto, kar je zdaj še neostvarljivo, v nekaj letih normal-no.«

In potem se pogovor zasuje v štirikot-nik med Primorskim dramskim gledališčem v Novi Gorici, Slovenskim gledališčem v Trstu, Celjskim ljudskim gledališčem v mariborsko dramo. Gorško občinstvo je imelo priložnost že spremljati igro vseh teh ansamblov. Tudi člani Primorskega drama-skega gledališča so že nastopali na več se-dezih drugih gledališč. Nedavni pogovori med člani ansambla Primorskega drama-skega gledališča ter Ljudskega gledališča iz Ce-lje so pokazali, da se bo po tej poti dalje dalo razvijati in poglobljati sodelovanje. Ali ni morda to še v nekem smislu smetsek prstana, ki ga tako imenovana gledališka provinca ponuja centru? Se tako boginja Talija ne spušta s svojih višav bliže zemlji, bliže občinstvu, tistemu novemu občinstvu, ki ni še naveličano, marveč željno osvetačnja? pritrjujemo Jožetu Babiču ki bo moral svoje vizije o celovitosti sloven-skega gledališkega prostora prav v kratkem soočiti z vprašanjem, kje dobi nekaj sta-rih milijonov dinarjev za tiste, ki so že včeraj in bodo jutri udobneje sedeli med predstavami Primorskega dramskega gle-dališča.

L. KANTE

L. KANTE

L. KANTE

Kulturno sodelovanje

Umetniki Skandinavije — združite se!

Boj nordijskih narodov proti „kulturnemu imperializmu“

Pred nedavnim so imeli v norveškem parlamentu zelo živahno razpravo o planu norveške kulturne politike za prihodnjih dvajset let. Poslanec delavske stranke, Tønnes Andenaes, se je ob tej priliki dotaknil temeljnega vprašanja: »Taki liliputanski narodi, kot je norveški, so kulturno ogroženi. V konkurenci z velikimi deželami se kmalu ne bo več mogel kulturno preživeti noben narod pod 12 milijoni ljudi. Zato smo v dilemi: ali zapremo svoje meje pred tujimi kulturnimi vplivi in tako pademo v močvirje provincializma ali pa se povežemo z drugimi majhnimi narodi, konkretno z našimi sosedi. Ravno v tej dilemi se kaže nujnost ustanoviti nordijsko kulturno skupnost — NORDKULT.«

To niso bile besede iz ust prestrašenega preroka. Problem dejanske obstaja in pet držav na severu Evrope se vedno bolj čuti. Švedska, Finska, Danska, Norveška in Islandija imajo skupaj samo okoli 21 milijonov ljudi ali le milijon več kot znaša prebivalstvo Jugoslavije. Z izjemo Finske so njihovi jeziki precej podobni, kar jih seveda zbljuje med seboj. Toda za izgradnjo bodoče nordijske kulturne skupnosti ni odločilno ravno to dejstvo temveč sorodnost njihovih kulturnih tradicij. Posebiti ne smemo niti tega, da so nordijske države imele večinoma skupno zgodovinsko usodo in da se v zadnjih letih intenzivno zedinjajo v gospodarstvu in politiki. Za skupnost jugoslovanskih narodov — ki ima veliko podobnosti s solidarnostjo petih bratrh narodov na severu Evrope — so zelo nekatere pobude nordijskega kulturnega povezovanja še posebej zanimive.

V Sloveniji, na primer, nas večkrat skrbi kulturni vpliv zahoda, ki v obliki tiskanega besedila, zabavnih filmov in televizijskih oddaj prodira v našo miselnost. Norveški tega bi nas moral zanimati primer Islandije, ki se je tako rekoč vsak dan prisiljena bojevati za obvarovanje svoje kulturne eksistence.

Islandija je velik otok na severnem Atlantiku, ki so ga zaradi njegove strateške važnosti med vojno zasedle ameriške sile. Te so ostale tudi po vojni, in sicer v oporišču, ki je komaj 20 kilometrov oddaljeno od glavnega mesta Reykjavika. Američani so postavili v oporišču naprave za prenašanje ameriških televizijskih postaj in Islandčani so kmalu odkrili, da lahko tudi sami skoraj 24 ur dnevno gledajo ameriške programe. Tedaj Islandija še ni imela svojega nacionalnega programa in gledanje televizije je bilo zato smotno. Toda lepša dne so se Islandčani svedeli, da njihov narod kmalu ne bo več mogel zdržati tega neprestanega kulturnega bombardiranja iz ZDA. Skupina šestdesetih islandskih kulturnih osebnosti je javno protestirala in v iska je končno sprosil komandanta tujih sil na otoku, naj do mest svojih televizijskih prenosov omeji. Zdej ameriški vojski lahko gledajo tekme v baseballu samo na osemju ameriškega oporišča.

Toda islandska vlada se s tem ni zadovoljila. Kljub slabotnim državnim financam je za komaj 200.000 (!) svojih prebivalcev zgradila televizijsko mrežo in začela oddajati nacionalni program. Ne smemo pozabiti, da je Islandija članica NATO, zato je bil ta boj proti kulturnemu vplivu njegovega močnega zaveznika politično še posebno delikaten.

A raje si pogledimo oblike kulturnega sodelovanja med petimi severnimi narodi Evrope! Edina centralna ustanova, ki je nastala kot plod političnega sporazuma je nordijska kulturna komisija. To je priskovalni, iniciativni in posvetovalni organ petih nordijskih držav in se po eni strani deli na pet nacionalnih oddelkov, po drugi pa na tri skupne sekcije za tale področja:

1. za visoko šolstvo in raziskovalne dejavnosti,

2. za šolstvo,

3. za informacije in umetnost.

Vsaka od omenjenih sekcij ima 10—15 članov, po dva do tri iz vsake nordijske države.

Nordijska kulturna komisija se pred nekaj leti ni imela denarja za večje humanistične projekte. Šele zadnja leta se je blagajna komisije napolnila, zlasti po zaslugi tako imenovanega »nordijskega kulturnega sklada«, ki znaša sedaj 3 milijone danskih kron (okoli 72 milijona Ndin) letno.

Prvi veliki kulturni projekt petih nordijskih držav je že v teku: nordijski literarni leksikon. Toda kdor misli, da bo to debela informativna izdaja v starem stilu, se moti. V leksikonu ne bo nobenih biografij literarnih ustvarjalcev in nobenih karakteristik posameznih literarnih del. Avtorji bodo na okoli 3000 straneh (in v šestih delih) skušali zajeti celotno terminološko in metodološko strukturo literarne vede in literarne zgodovine, obenem pa še literarne zveze med nordijskimi narodi in med Skandinavijo ter ostalim svetom. Zanimivo je, da ta leksikon ne bo obsegal samo danske, norveške, švedske, islandske in farserske književnosti ter farske književnosti v švedskem jeziku, temveč tudi književnosti v finskem in laponskem jeziku.

Nordijska kulturna komisija se ukvarja tudi s pripravami za drug velik projekt. To je projekt integrirane nordijske literarne zgodovine, ki jo že več let predlagajo predvsem mladi raziskovalci.

Druga nordijska ustanova za pospeševanje kulture je nordijski kulturni sklad, ki bo drugo leto prejel pet milijonov danskih kron, tj. okoli 8,3 milijona din. Sklad daje finančno pomoč za skupne nordijske stvaritve javne narave na področju znanosti, prosvet, literature glasbe, upodabljalnih umetnosti, gledališča in filma za sledeče projekte:

- a) enkratne nordijske prireditve kot npr. razstave, publikacije, konference, seminarje in simpozije;
- b) za dolgoročne nordijske kulturne projekte za katere sklad določi poskusno dobo;
- c) raziskovalne projekte, v katerih sodelujejo znanstveniki iz nordijskih držav;
- d) informacijsko dejavnost znotraj in zunaj Skandinavije o nordijskem kulturnem sodelovanju in kulturnem življenju posameznih nordijskih držav.

Za primer si lahko ogledamo, kako ta sklad spodbuja zanimanje za nordijsko glasbo.

»Sklad pošilja glasbenim ustanovam, ansambliom, šolam in združenjem vabila, naj do 1. avgusta letos zaprosijo za financiranje naročil za kompozicije. Naročila je mogoče narediti samo pri skladatelju iz druge nordijske države kot je naročnikova, in sicer za taka dela, ki svirajo iz nordijske glasbene tradicije ali pa jo razvijajo pravi Anne-Marie Lund, tajnica švedskega odbora nordijske glasbene sodelovanja. »Za leto je sklad narpnil v ta namen skupno 150.000 danskih kron (okoli 250.000 din), ki jih bo-

do večinoma porabili za honorarje skladateljem.«

Končno omenimo še »Nordkonsta«. To je ustanova za kulturno sodelovanje med različnimi umetniškimi združenji nordijskih držav, in ker je »Nordkonsta« nastala šele pred nekaj tedni, je isvečba zamislila šele na začetku.

Pred dnevi se je v Stockholmu sestalo okoli 70 predstavnikov književnikov, skladateljev, gledališčnikov, slikarjev kiparjev kritikov, prevajalcev, filmskih ustvarjalcev in drugih umetnikov iz vseh nordijskih držav. Odločili so se ustanoviti stalen sekretariat, verjetno v Københavnu (ker je najbližji ostali Evropi), kar naj bi bil nadaljnji korak k pravi nordijski kulturni skupnosti — »Nordkultus«, ali kakor se še bo imenovala.

Sekretariat »Nordkonsta« naj bi predstavljala organizacijski in informacijski center, ki naj bi skrbel za tako rekoč vsakdanje stike med umetniškimi združenji v nordijskih deželah. Nordijske države imajo še dolgo leta skupno izkušnjo delovanja in ker dovoljenja za delo državljanom nordijskih držav niso več potrebna, je prišlo do obsevnega preseljevanja umetniških ustvarjalcev. Kljub temu, da geografske razdalje med petimi nordijskimi državami ne bi smele biti ovira za osebne stike med umetniki, se je vendarle pokazalo, da npr. finski ustvarjalci, ki začasno prebivajo na Švedskem, pogrešajo stikov s svojo matično kulturo. Ravno take vrzeli naj bi sekretariat »Nordkonsta« skušal zapolniti.

»Nordkonsta« pa ne bo samo neke vrste nordijska »sporočevalnica« za angažiranje — niti ne bo odločala o dejavnosti posameznih nacionalnih združenj glasbenikov, gledališčnikov itd. Umetniška združenja iste kategorije imajo že dolgo tradicijo rednih nordijskih srečanj, finančnega in pedagoškega sodelovanja. Vloga »Nordkonsta« naj bi bila spodbujati stike med umetniki različnih kategorij in tako krepiti zavest, da vsi pravzaprav pripadajo specifični nordijski kulturi. Ravno v tem najdemo torej element obrambe majhnih narodov pred »kulturnim imperializmom« velikih držav.

Severnijaki so sednja tri leta skoraj neprestano govorili o izgradnji nordijske ekonomske skupnosti — Nordeku. Zdej pravijo, da jim je dosti razprav o carinah in investicijah in da je treba pomisliti na razvoj kulturnih vezi med bratskimi narodi na severu Evrope. Ti majhni narodi imajo na sredo vse potrebno: podobno kulturno tradicijo, izkušnje v sodelovanju, mnogo originalnih zamisli, veliko dobre volje — in sorazmerno dosti denarja. Zato do njihove institucionalizirane kulturne skupnosti ni več dalo.

MITJA JERMOL

S FOLKLORNEGA FESTIVALA V NORVEŠKEM BERGENU

Zgodovina

Znanstvena strpnost

Ob srečanju zgodovinarjev v Mogersdorfu

kakor so takrat in še nekaj stoletij govorili, med islamom in krščanstvom, so si kot moto svojim predavanjem dali »znanstveno toleranco«. Ze samo dejstvo, da se je bralo blizu 60 znanstvenikov in študentov iz treh precej različnih dežel, je zelo pomembno. Še bolj pa je pomembno zato,

ker se narodi teh dežel v svoji preteklosti med seboj niso vedno, ali pa so se celo zelo redko sporazumevali med seboj. Toda eno je gotovo: narodi ali še bolje rečeno, ljudstva teh dežel, so v stoletnem obdobju svoje zgodovine živele drug ob drugem, se med seboj prepletala, združevala in razrzučevala, v tem krogotoku življenja pa so poč vedno znova zadevala v taki ali drugačni obliki drug ob drugega.

Od 6. do 11. julija so pripadniki treh dežel in petih narodov (makedonskega, slovenskega, madžarskega, nemškega iz Avstrije ter hrvaškega in gradiščanskega) sedeli za isto mizo in razpravljali o zgodovini, o preteklosti, pa tudi o sedanjosti in prihodnosti. Mirno, znanstveno, strpno.

Na srečanju, na katerem je imelo besedo pet visokošolskih profesorjev iz Avstrije, trije iz Jugoslavije in trije iz Madžarske, je bila osrednja tema »Avstrija in Južni Slovanci. Od enajstih predavanj sem slišal samo prvo. Imel ga je na otvoritvi srečanja univ. prof. Dr. Hamm z Dumaja, tudi sicer zelo znan poznavatelj slovenskih narodov. Predavanje je bilo kratek pregled skosi zgodovino odnosov Avstrije, kakor so se ti kazali do južno-slovenskih narodov, ki so živeli v okviru avstroogrske državne tvorbe.

Dr. Hamm je ishajal iz konstelacije razmer tedanjega časa, obogatil pa je svoja izvajanja z nekaterimi novimi pogledi na preteklo dobo. Zanimiv je bil njegov dotik s znano zaroto Zrinjski-Frkopan v 17. stoletju. Omenil je stališče nove Jugoslavije, ki tej plemiški zaroti ne daje več takega ali pa sploh nobenega poudarka, ko prikazuje zgodovino tedanjih avstrijsko-južno-slovenskih odnosov. Močna plemiška rodovina Zrinjskih, ki je reeda podpirala tudi hrvaško umetnost, je bila predvsem za današnje vladne kroge gospodarstva ovira za merkantilni razvoj tedanjega avstrijskega gospodarstva. Fevdalna vladavina Zrinjskih je odločilno ovirala trgovino, ki se je hotela razmahniti, a je zadevala na fevdalne ovire nerazvitih pokrajin tedanje Hrvaške. Vse to, najbrž pa še kaj zraven, je privedlo do zarote Zrinjskega, do odkritja zarote in do likvidacije voditeljev v Dunajskem Novem mestu. In prav to dejanje je bila zarota, ki služilo vsakemu, kdor je hotel zadržati odnose obeh narodov, kot dober pripomoček.

Med spornimi dejanjmi avstroogrskega vladavinega kroga v preteklem stoletju je tudi zasedba Bosne in Hercegovine 1878. leta. Čeprav je rahlo svenelo kot opravčilo, je bilo vendar zanimivo, kar je avstrijski znanstvenik o tem dogodku povedal.

Takratna kneževina Srbija, zatem Orna gora, pa tudi Hrvaška, čeprav v okviru Avstroogrske, so imeli v Rusiji zelo močnega podpornika. Koliko je bila ta podpora iskrena, koliko ne, je drugo vprašanje. Vsekakor je danes zgodovinsko doka-

zano — po trditvi dr. Hamma — da je Rusija v letu okupacije Bosne v to okupacijo s strani Avstrije molče privolila. To je bila torej igra velesil, kakršna se nadaljuje včasih tudi še danes. Morda pa si Rusija ni želela preveč močne Srbije ali katere druge slovenske dežele, ki bi dobila Bosno in Hercegovino. Vprašanje je tudi, če so si bile male slovenske deželice na Balkanu emotne, katera izmed njih naj sicer, da je Avstrija izvedla akt okupacije Bosne in Hercegovine, toda prav tako odločilni so bili tudi drugi motivi, ki so pri tej okupaciji igrali precejšnjo vlogo.

Sicer pa je dr. Hamm priznal, da bosansko ljudstvo ni sprejelo avstrijske okupacije, četudi so jim Avstrijci zgradili ceste in železnice, mnoga še danes pomembna poslopja in se na sploh trudili, da bi iz zaostale pokrajine napravili razvitejšo (čeprav, jasno ob lastnem gospodarskem računju). Bosanci so ostali še naprej prav tako pasivni, kakor so bili pod Turčijo.

Zgodovina avstrijsko-južno-slovenskih odnosov pa ne premore zgolj sovranih dejanj, je menil dr. Hamm. Mnogi predstavniki Južnih Slovanov so videli v Avstriji kulturno srednjo razgibano dedelo, od katere se je mogoče marsikaj naučiti. Mnogi pesniki, kot Dositej Obradović, Lazar Kostić, Branko Radičević, Vuk Karadžić med Srbi so avstrijsko kulturo zelo visoko cenili. Bil je celo (onesrečen) poskus, ki je srbska pesnica z nazivom »Sprkinja« v pesmi mešala srbske in nemške besede. Nastal je sicer literarni smazek, ki pa vendarle prča o izredno močnem kulturnem vplivu Avstrije. Tudi cela vrsta uglednih slovenskih in hrvaških znanstvenikov, zlasti slavistov, je izšla iz avstrijskih visokih šol.

Dr. Hamm se ni dotaknil verokov, zaradi katerih je državna tvorba Avstroogrske raspadla, ker to najbrž ni bil namen njegovega predavanja. Toda rekel je, da pač morajo narodi in države za tisto, kar so napravili slabega, plačati. Vedno so plačevali in bodo plačevali.

Iz vseh bogatih in pozitivnih odnosov med Avstrijo in južno-slovenskimi narodi, pa je treba danes napraviti znane predvsem tiste, ki so še nekdanje povezovalne pripadnike dotikajočih se narodov. Med narodi je treba odpraviti enosmerne poti in ceste in jih spremeniti v take, ki vodijo v obe ali pa v več smeri.

To pa je naloga tudi znanstvenikov, tu morajo pokazati svojo znanstveno toleranco in znanstveniki. In če so danes celo politiki mnogih dežel takega mnenja, in takega mnenja so tudi politiki Avstrije, Jugoslavije in Madžarske — izpričali so ga ob otvoritvi v letošnje drugo srečanje zgodovinarjev treh dežel — potem pač najbrž ni nobenega vzroka, da ne bi bili takega mnenja tudi kulturni delavci.

In tudi večinoma so.

FRANČ SRIMPF

BORIS VISNOVEC: PRICAKOVANJE

Latinska Amerika

Prva, druga in tretja kinematografija

Program latinskoameriških filmov v Berlinu

Ob Tednu mladega filma, ki je bil v času berlinskega festivala namenjen Latinski Ameriki, so izdali posebno brošuro, ki je imela na vodni strani napisana naslednja dejstva: Latinska Amerika, četrta Zemlja, ki živi med srednjeveškim polsuženstvom in sodobno tehnologijo; dva odstotka prebivalstva poseduje tri četrtine zemlje; 70 odst. prebivalstva mora živeti v bivališčih, ki se že desetletja niso spremenila brez elektrike, brez sanitarij, povečini brez pitne vode; polovica prebivalstva ne zasluži pro capita več kot 140 din na leto, kar je okrog 10 din na mesec ali 3,41 pare na dan; 30 odst. prebivalstva je nepismenega; 60 odst. prebivalstva je podhranjenega; vsakih 56 sekund umre od lakote otrok, ki je star manj kot 4 leta, na dan od bolezn, ki jih je moč ozdraviti, 5500 na dan, dva milijona na leto, umre 1550 otrok; vsako minuto umrejo štirje ljudje - od lakote ali smrti, ki so v 15 letih podvojile med prvo svetovno vojno izgubljena življenja ...

rek lakote Maurica Capovilla, med katerimi je predvsem slednji s pripovedjo o fakirju, ki se more s svojimi spretnostmi vzbuditi pozornost ljudi - niti tedaj, ko postavlja rekorde v stradanju - bolesta socialna kritika brazilskih ureditve. Fakirjevi rekordi v stradanju niso najbolj niti posebnega za ljudi, ki to počno vse življenje, ker so v to primorani in ne skitajo s takim samoprogovom demerja. V posebnih programih pa je spet s budila pozornost Maramama Pedra de Andrade, ki s svojo antropološko pogojenost, satirično in surrealistično obravnavanostjo požarne ureditve. Urugvaj je predstavil še kratke filme, same dokumentarce, ki so prav tako isek iz življenja ponižanih in razseljenih te dežele. Tudi Bolivija je s dokaj nesrečno filmsko doželo, vendar je s svojim filmom, prikazanim že v Benetkah Yavar Mollka, koderjerja kri izredno kakovostno predstavila specialan problem Indijancev visoko v gorah Bolivije, kjer rojevajo otroke, kakor jim jih bogovi naklonijo, pri čemer pa jim hočejo spomagati Američani s tem, da sterilizirajo njihove žene.

S čisto filmsko proizvodnjo smo zgolj površno seznanjeni, zato je njihov predstavnik, šakal iz Nahueltorra Miguela Littina posebno prijetno presenečenje. Prijetno zgolj zaradi inteligentne oblike, v kateri je ta film povedan, ne pa zaradi vsebine, ki je spet družbena kritika nekoga življenja, socialni prikaz pravnih določb, absurdov državne ureditve. Urugvaj je predstavil še kratke filme, same dokumentarce, ki so prav tako isek iz življenja ponižanih in razseljenih te dežele. Tudi Bolivija je s dokaj nesrečno filmsko doželo, vendar je s svojim filmom, prikazanim že v Benetkah Yavar Mollka, koderjerja kri izredno kakovostno predstavila specialan problem Indijancev visoko v gorah Bolivije, kjer rojevajo otroke, kakor jim jih bogovi naklonijo, pri čemer pa jim hočejo spomagati Američani s tem, da sterilizirajo njihove žene.

S kratkimi revolucionarnimi filmi se je predstavila tudi Venezuela. Kuba pa je s svojimi novjšimi filmi in domača stalnica nagradami na festivalih že postala taka filmska sila, da zahteva obravnavo zase. Ob kubanski kinematografiji smo že pri tretji usmeritvi, ki je nadaljevanje druge kinematografije Latinske Amerike, to je podtalni film (ne v smislu Undergrounda), kinematografija bojev, osvobodilne, revolucije, gverilski film, film nepopredne in permanentne akcije - ustvarjalni film. To si čer ni specialnost samo kubanske kinematografije, marveč vse latinskoameriške, vendar smo v kubanskim filmom najbolj seznanjeni. Znani in proslavljeni so njihovi filmi Lucia, Prvi udarec s mačete, kratki udarni filmi, delo Santiaga Alvareza. Pri vsem tem, da Kuba ni predstavljaljo predvsem vsebino, da je njihov namen predvsem sporočilo, komunikativnost s svetom, ki je znanj kubanskega doživljanja, nikdar ne pozabljajo na prefinjeno filmsko obliko. Njihova - ne je kubanska, marveč latinskoameriška - se ne naslanja na pravila ustaljene filmske logike, marveč išče novo pot, prilagaja jo vsebini, demistificira nujno pot visokih stroškov pri tehnično izbrušenem filmu, išče nove koncepte in perspektive v pomenu umetnosti za Tretji svet.

Ob poročanjih s festivalov nam je kar naprej žal, da ostaja tedaj, kadar teče beseda o latinskoameriških filmih, zgolj in samo pri obveščanju, pri papirnatem seznanjanju s tem, kaj se pomembnega dogaja na tem kontinentu na področju filma. Na naša platna ti filmi ne zaidejo, naši distributerji nimajo posluha zanje, kljub temu, da bi jim ugneli vsi nenavadni filmi prisestri tudi komercialni uspeh - če jim je to edino vodilo!

MISA GRČAR

Jugoslovanski filmski svet je z eno nogo tako rekoč že v Fulju, kjer bo konec meseca tradicionalni festival domačega igranega filma. Tudi Matjaž Klopčič je pravčasno končal delo in svoj novi film »Oxygen« že predstavil omejenemu krogu strokovnih gledalcev, iz katerega je bilo mogoče slišati predvsem ugodna mnenja. Torej: vso srečo v areni!

Pred domačimi kamerami

Cankarjeva „filmska izdaja“

Vojko Duletič snema igrani film „Na klanecu“

»Nenadoma pa me je stisnilo v grlo in prvič v življenju sem zelo očitno spoznal, da ne maram Ivana Cankarja, a da se dole tega tega nisem nikomur drznil zaupati. Nihče me sicer ne more prisiliti, da bi ga ljubil, saj za to ljubem ni zakonske osemne, a vendarle sem se doslej tako bal splošnega mnenja, da sem svoje lastno dušilo do napake zavesti. A prvič, ko sem v svojem življenju zaupal, kaj je to glavobol, je bilo ob branju Cankarjevih povesti. In prvič, ko sem mislil, da se mi bo pamet dokončno sproščala, je bilo, ko sem prebraval s Cankarjevskim branjem ... Jaz se ga bojim in ga v strahu spoštujem. Maram ga pa ne; jetniški je, siv, dolgočasen, preložen, prepričan, presrečen in preveč srednjeevropski ...»

Točno to se je zapisalo Jožetu Javoršku v Temperamentu letih, ko so mu misli ubedele od super party francoskega dramatika Marcela Acharda k našemu vrlenu Cankarju. In kaj potem? Nič posebnega, niti izjemnega pa pretresljivega: samo to, da je pred kratkim slovenski filmski režiser Vojko Duletič jel anemati Cankarjev roman Na klanecu.

»Najbolj me je stisnilo v grlo in prvič v življenju sem zelo očitno spoznal, da ne maram Ivana Cankarja, a da se dole tega tega nisem nikomur drznil zaupati. Nihče me sicer ne more prisiliti, da bi ga ljubil, saj za to ljubem ni zakonske osemne, a vendarle sem se doslej tako bal splošnega mnenja, da sem svoje lastno dušilo do napake zavesti. A prvič, ko sem v svojem življenju zaupal, kaj je to glavobol, je bilo ob branju Cankarjevih povesti. In prvič, ko sem mislil, da se mi bo pamet dokončno sproščala, je bilo, ko sem prebraval s Cankarjevskim branjem ... Jaz se ga bojim in ga v strahu spoštujem. Maram ga pa ne; jetniški je, siv, dolgočasen, preložen, prepričan, presrečen in preveč srednjeevropski ...»

»Najbolj me je stisnilo v grlo in prvič v življenju sem zelo očitno spoznal, da ne maram Ivana Cankarja, a da se dole tega tega nisem nikomur drznil zaupati. Nihče me sicer ne more prisiliti, da bi ga ljubil, saj za to ljubem ni zakonske osemne, a vendarle sem se doslej tako bal splošnega mnenja, da sem svoje lastno dušilo do napake zavesti. A prvič, ko sem v svojem življenju zaupal, kaj je to glavobol, je bilo ob branju Cankarjevih povesti. In prvič, ko sem mislil, da se mi bo pamet dokončno sproščala, je bilo, ko sem prebraval s Cankarjevskim branjem ... Jaz se ga bojim in ga v strahu spoštujem. Maram ga pa ne; jetniški je, siv, dolgočasen, preložen, prepričan, presrečen in preveč srednjeevropski ...»

»Najbolj me je stisnilo v grlo in prvič v življenju sem zelo očitno spoznal, da ne maram Ivana Cankarja, a da se dole tega tega nisem nikomur drznil zaupati. Nihče me sicer ne more prisiliti, da bi ga ljubil, saj za to ljubem ni zakonske osemne, a vendarle sem se doslej tako bal splošnega mnenja, da sem svoje lastno dušilo do napake zavesti. A prvič, ko sem v svojem življenju zaupal, kaj je to glavobol, je bilo ob branju Cankarjevih povesti. In prvič, ko sem mislil, da se mi bo pamet dokončno sproščala, je bilo, ko sem prebraval s Cankarjevskim branjem ... Jaz se ga bojim in ga v strahu spoštujem. Maram ga pa ne; jetniški je, siv, dolgočasen, preložen, prepričan, presrečen in preveč srednjeevropski ...»

»Najbolj me je stisnilo v grlo in prvič v življenju sem zelo očitno spoznal, da ne maram Ivana Cankarja, a da se dole tega tega nisem nikomur drznil zaupati. Nihče me sicer ne more prisiliti, da bi ga ljubil, saj za to ljubem ni zakonske osemne, a vendarle sem se doslej tako bal splošnega mnenja, da sem svoje lastno dušilo do napake zavesti. A prvič, ko sem v svojem življenju zaupal, kaj je to glavobol, je bilo ob branju Cankarjevih povesti. In prvič, ko sem mislil, da se mi bo pamet dokončno sproščala, je bilo, ko sem prebraval s Cankarjevskim branjem ... Jaz se ga bojim in ga v strahu spoštujem. Maram ga pa ne; jetniški je, siv, dolgočasen, preložen, prepričan, presrečen in preveč srednjeevropski ...»

O ekipi Na klanecu

Scenarij in režija: Vojko Duletič
Direktor fotografije: Mile de Gloria
Asistent fotografije: Edo Svetek

- Igralci:
Franca ... Stejka Droč
Tone, moč ... Janez Bermež
Lojze ... Tone Kuntner
Tone, sin ... Ivan Jezernik
Franca, hči ... Lučka Uršič
Franca, deklica ... Ilmka Vit
gosposki človek ... Boris Krajič
čevljar ... Mako Bojc
pisar ... Zlatko Sugman

V epizodnih vlogah:
Ančka Levar, Sava Sever, Angelca Hlebec, Jože Zupan, Vika Gril, Marjana Brecej - in še ožam bivšega kranjskega Prešernovega gledališča ter še 100 sodelujočih, proračun: 1.200.000 din
Kostumi: Mija Jarc s sodelavko Marijo Kobi
maska: Berta Meglič
frizura: Marija Šober
asistent režije: Tomi Zihert
pomočnik direktorja filma: Matjaž Murnič
direktor filma: France Marolt
producent in distributer: Vesna film, Ljubljana

Drugi o nas

Črno in belo

Sovjetski filmski mesečnik o lanski Puli

V šestih letih štivlki je v rubriki »Za moje precej prostora odmerjenega jugoslovanske kinematografiji. Z samozad, ki je celo za periodiko kar precejšnja, poročila filmska kritičarka Kira Paramonova o svojih vtisih z lanskoletnega puljskega festivala.

Vsakoletno puljsko predstavitev jugoslovanske filmske proizvodnje uvršča Paramonova med pomembne nacionalne festivale, potem pa bralcu, ki se ima le malokdaj priložnost seznaniti z jugoslovanskimi filmi, izkazuje in dosežki, na kratko predstavi njene značilnosti.

Ugotavlja, da se je tematika narodno-osvobodilnega in revolucionarnega boja zdaj ne čase umaknila s sodobnim novem, ki jih jugoslovanski film obravnava kritično, na način »črnega filma« Avtorji, pravda, imajo s svojimi kritičnimi ishoditmi mnogokrat resne, dobre namene, niso pa redki tudi filmi, v katerih avtorji niso pravilni do izbrane snovi. Filmi razkrivajo sporne ideološke koncepte avtorjev, ne moč, da bi s zgodovinsko konkretnostjo analizirali dogodeke. Prav takih filmov, prvi avtorica članka, se je v lanskem Fulju šal največ nabralo.

Paramonova ni naklonjena tudi Petrovičevemu filmu »Kmalu bo konec svetla, ki ga šteje med konjunkturalne filmske narče, realizirane z očitno težnjo po dobrem plasmaju na zabodnem filmskem tržišču, kjer pa, kot poudarja, ni imel posebnega uspeha, ko se je predstavil na festivalu v Cannesu.

Bolj prizanesljive ocene so bile deležne »Vrnan« režiserjev Mihica in Kozomare, v katerih čuti privesek humanističnih motivov, sli puščajo gledalca uspešje, da bodo filmski junaki našli v sebi moč za dvig iz tešave. Isto smelnost vidi tudi v filmu režiserja Lešica »Neke daljna svetloba.

Med filmi, ki jim ni napisala ugodne ocene, je tudi »Sedmina«, o kateri pravda, da so dramaturške slabosti v njej prekrile dober ishodide. Idejna nejasnost scenarija je po mnenju Paramonove skralila tudi uspeh dobrega lanskega puljskega debuta, Draško-vičevega »Horoskopa«, kot tudi sicer odlični

no delo Vatroslava Mimice »Dogodek«. Natančno analizo namenja filmu pokojnega Kokana Rakarja »Zasidanje, v katerem hvali odlično igranje igralcev, režijo in Petkovičev kameron.

Drugo skupino, ki je v spominu sovjetske kritičarke zapustila mnogo boljši vtis, so razvrščeni filmi »S soncem navzdol«, »Moja stran sveta«, ki jo osem se posebej kot debutantsko delo, »Oseka« in skorajda na prvem mestu po ugodni oceni »Može« Hajrudina Kravca, akcijski film na temo NOB.

Ko tudi ob sklepu članka avtorica ponavlja misel o privlačnosti režiserjev naših avtorjev vgrdim in ujamne tradicijem filmskega zaboda, ugotavlja pri drugih umetniški razvoji, preločuje konjunkturalni šokantni filmom le »Kratko prihodnost in ugotavlja, da daje programski prevez lanskega Pulja vse možnosti za natančen, odkrit in tovariški medsebojni pogovor, ki bi bil s »sovjetske strani poln prepričanja v izredno veliko potencialno moč jugoslovanskih avtorjev. Kajti kljub vsem nasprotjem, ki jih omenja, se Paramonovi zdi, da je tudi v našem filmu maraški obetajobega.

Čile je na letošnjem berlinskem mednarodnem filmskem festivalu z velikim uspehom zastopal film »Sekal iz Nahueltorra«, ki ni samo pretresljiv prikaz socialne bede, temveč tudi ostra obdoba razmer in družbene ureditve, v kateri obstaja posameznik zanesarjen v svojih ekstenzibilnih in duhovnih potrebah. Vsa socialna in humana skrb sanje se začne v zaporu, kjer se je naučil ravno dovolj dobro pisati, da se s očitno roko in otroško neutečeno pisavo podpisuje pod lastno smrtno obsodbo ...

čija s Cankarjevim tekstom. Čeprav velja (in to je splošno znano), da je Cankar s svojim načinom pisanja tudi dober (filmski) scenarist, se velja vprašati, kako selekcionirati, pretresati njegove stavke, misli, maksime.

